MAT. CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM, Libri IV

Diligenter recogniti.

Protrepticon,
Ad bene vivendi, rectéque loquendi studiosos.

Calvinus *didicit quo præceptore* Latinè
Grammaticéq; *loqui, Quantus hic autor erat!*
Hinc bene vivendi documenta aptéque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Joann. Hayes*, celeberrimæ
Academiæ Typographi.
M DC XCVI.

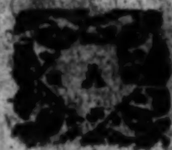
MAT. CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBRI IV.

Diligenter recogniti.

Ad bene vivendi, tum æque loquendi studiosis.

CANTABRIGIÆ:
Ex Officina [illegible] celeberrimæ Academiæ Typographi.
MDCXCVI.

MATURINI CORDERII
in *Colloquiorum suorum* libros
PRÆFATIO.

Nnus agitur minimum quinquagesimus, ex quo, susceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonosq; mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Parisius *primùm eo munere fungi cœpi, (cùm in aliis gymnasiis, tum in* Rhemensi, S. Barbaræ, Lexoviensi, Marchiano, Navarræo) *nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset; sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem: discipulos tamen meos bona fide semper, non solùm ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram.* Me autem *in illo instituto constanter perseverasse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumq; horum simul pueros formare: idem testari possunt & mei discipuli: è quorum ingenti numero cùm supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos* Parisiis *docui, præstantissimus ille vir,* Joannes Calvinus, *quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam ardentiùs id propositum persequutus sum. Quod &* Nivernensis *Schola, & aliquantò post etiam* Burdegalensis *(ad quam,* Lutetiâ *profugus propter Evangelicæ doctrinæ professionem, me contulerim) per triennium experta est. Sed cùm & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset & liberior etiam, imò verò prorsus libera, mihi esset ejus professio; tum*

vero [illegible], reddi vehementiori desiderio quam unquam anteà concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis *jampridem potuit, in qua, relictâ* Burdegalensi, *docui: potuit &* Neocomensis, *cujus per annos circiter septem fui Moderator: (de* Neocomo *autem in* Helvetiorum *finibus sito loquor:) potuit &* Lausannensis *id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum* Bernatum *auspicio, sustinui: potuerunt (inquam) una cum* Genevensi *hæ quoque scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest, cùm in eam me secundo Pater ille benignissimus senectutis meæ misertus, (quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissime mecum cogitavi, quâ potissimum re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset, meque tot laboribus & periculis liberasset. Cùm autem* Robertus Stephanus, *amicorum meorum intimus, (quo primum doctore ad* Evangelii *cognitionem usus fueram) me, ut alias sæpe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent, polliceretur, atque adeo jam me benignissimè suis sumptibus aleret, animum ad eam rem appellere cœpi. Sed (pro dolor!)* Robertus *ille meus haud multo post ex hac vita ad* Christum, *non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quand[o] mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùmenim verò, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo it[a] volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperar[em] possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: pro[p]terea quòd (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendu[m] discipulis ita dederam, ut nè succisivas quidem horas mi[hi] liberas relinquerem: & quamvis permulti sæpe mecum ag[e]rent, adeòque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad p[u]erorum utilitatem in lucem emitterem, nemo tamen persu[a]dere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio m[eo] nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cùm a*

cen

cendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentius excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, *quæ jam fere triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut e somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cum meum in ea consilium probassent, dignumque censuissent quod pueri cum* Grammaticæ rudimentis *haberent in manibus; ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimùm laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquum his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solùm puriùs & honestiùs sermones inter se conferre assuescant, sed à pravis etiam* collo-quiis *abstinere, quibus (ut ait* Apostolus *ex* Menandro.) mores boni corrumpuntur. *Hic etenim, præter linguæ* Latinæ *simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis unâ & eâdem operâ excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad judicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit: porrò in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus*

ribus in locis commonefaciam. Sed de Colloquiorum usu atque utilitate hactenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo, quo scripsimus, animo complectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit, fruantur. Quod si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum Deum sæpe & ex animo pro hujus Civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiáque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.

DATUM GENEVÆ, VIII. Idus Februar.

Anno Christianæ *Redemptionis* MDLXIII.

Ætatis autem nostræ LXXXV.

MATU-

MATURINI CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

Libri quatuor,

AD

Pueros in quotidiano tempore paulatim exercendos.

LIBER I.

COLLOQ. I.

Bernardus, Claudius.

SAlve, *Claudi*. C. Tu quoque salvus sis, *Bernarde*. B. Ludamus paulisper, C. Quid ais, ineptule? Vix scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? B. Ne irascaris, quæso. C. Non irascor. B. Quid ergo sic exclamas? C. Accuso tuam stultitiam. B. Non licet igitur ludere? C. Imò licet; at cùm tempus est. B. Vah! tu nimiùm sapis. C. Utinam tantùm saperem satis: sed mitte me, quæso, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. B. Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. C. Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? nonne tu modò loquebaris de lusu? B. Loquebar quidem; sed non seriò. C. Cur simulabas? B. Ut paucis tecum fabularer. C. Quid illud prodest? B. Etiam rogas? nunquam audivisti ex præceptore? C. Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confabulari? B. Ad nos in *Latina* lingua exercendos. C. Profectò rectè putas. & ego te nunc magis amo. B. Habeo tibi gratiam: agè repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanus, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salvus sis, mi *Stephane*. Unde venis tam multò manè? S. E cubiculo nostro. P. Quando surrexisti? S. Paulo ante sextam, præceptor. P. Quid ais? S. Sic est, ut dico. P. Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit? S. Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Cùm primùm frater me pexuit, precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus. Dixi *precationem Dominicam* cum gratiarum actione. P. Quâ linguâ? S. *Anglicè*. P. O factum bene! quis te misit ad me? S. Nemo. P. Quid ergò? S. Ultro veni. P. Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nonne est jentandi tempus? S. Nondum esurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. P. Quidni placeret? tenes igitur memoriâ? S. Teneo, gratias Deo. P. Age; pronuntia. S. Sed mihi soles præire *Anglicè*; & ego *Latinè* respondeo. P. Bene mones; pene istud oblitus eram: responde igitur. S. Expecto ut proponas.

P. *The head*. S. Caput. P. *The top of the head*. S. Vertex.
P. *The fore-part*. S. Sinciput.
P. *The hinder-part*. S. Occiput.
P. Nunc respondo *Anglicè*.
P. Caput. S. *The head*.
P. Vertex. S. *The top of the head*.
P. Sinciput. S. *The fore-part*.
P. Occiput. S. *The hinder part*.
P. Quid si nunc solus dicas omnia? S. Facilè dicam.
P. Ego verò te libenter audiam.
S. Caput, *The head*.
Vertex, *The top of the head*.
Sinciput, *The fore-part*.
Occiput, *The hinder part*.

Nonne bene dixi, præceptor? P. Quàm optimè. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum! Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te acci-

accipere, præceptor, si tibi non est molestum. P. O quàm te amo de isto verbo! agè, sequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *White bread*. P. Quid hæc sunt? S. Ficus aridæ, *Dry figs*. P. Numera. S. Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. S. O lepidum capitulum! Jenta nunc otiose.

COLL. 3.

A. B.

VIS jentare mecum? B. Non habeo jentaculum. A. Quid? non attulisti? B. Ego domo jentaveram. A. Itane semper facis? B. Minimè; sed quia bene manè surrexeram sic matri placuit me tractare. A. Prosit tibi; ego igitur solus jentabo. B. Et interim studebo.

COLL. 4.

Magister, Discipulus.

ESne paratus ad reddendum studii tui rationem? D. Paratus, ut mihi videor. M. Redde igitur, & esto præsenti animo. D. Hoc matutino tempore primum pronuntiavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latine & Anglice* reddidimus: postremo bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis, & significatione. M. Rectène fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptori magna ex parte. M. Vide ne mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles, præceptor; nihil hac in re metuo. M. Agè pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum, Latinè & Anglicè*. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te istud alias docui: nonne tenes memoria? D. Non ausim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cætera tibi erunt facillima. D. *Indicativus* Possum, *I can*; poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; potero, *I shall be able*

Imperativus deest.

Opta-

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*; utinam possem, *would to God I could*; utinam potueram, *God grant I have been able*; utinam potuissem, *would to God I had been able*.

Subjunctivus. Ut possim, *that I may*; ut possem, *that I might*; quamvis potuerim, *although I have been able*; quamvis potuissem, *although I had been able*; cum potuero, *when I shall be able*. M. Declina totum *Infinitivum*.

D. Infinitivi modi præsens & præteritum-imperfectum, Posse, *To may or can*: præteritum-perfectum & plusquam-perfectum, Potuisse, *To have or had been able*: Cætera desunt. M. Cur hoc verbum *Possum* caret futuro infinito? cur item participio in *rus*? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces à supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino *Lectu* fit *Lecturus*, & à *Lecturus* fit *Lecturum esse*. M. Recte sané. Sed cur prætermisisti participii præsens á verbo *Possum*, cum sit in usu *Potens potentis*? D. Quia (ut sæpe nox docuisti) *Potens* non est participium, licet à *Possum* veniat. M. Quid ergo est? D. Nomen adjectivum. M. Probe meministi; utinam sic pergas semper! D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat ut dicas Præteritum cum prole. *Potui, potueram, potuerim, potuero, potuissem, potuisse.* M. Dic terminationes. D. *I, ram, rim, ro, sem, se.* M. Dic significationes. D. Possum. *I am able*; posse, *to be able*. M. Hæc hactenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

COLL. 9.

C. D.

Quando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quotâ horâ? D. Sesquioctavâ. C. Tam manè igitur prandetis? D. Sic ferè solemus in æstate: Vos autem? C. Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. D. Papæ! cur non citiús? C. Expectandus est pater, dum

dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione *Psalmorum*. C. Raro admodum, interdum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus, patris mei monitu. D. Ergône omnes Senatorum filii habent hujusmodi privilegium? C. Habent, modò patres jubeant. D. Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? C. Posset quidem, sed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum; & *pueri semper cupiunt aliquod scire novi*. C. Fateor: sed *est modus in rebus*, ut præceptor nos sæpe docet. D. Ergò discedamus, ut te pransum conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potiùs, qui te offendere potui loquacitate mea; sed interim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. G.

UBI hodie cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cœna, quanti constitit? G. Tantidem. Tu verò quanti aleris quotidie? F. Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloquerius.

UNde redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Ut irem domum. Ch. Quid eò? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? Co. Rarissimè. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima: sed quid agas? pueri sumus. Ch. Quid si præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Ain' tu *fortasse*? proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in Scholam venire? Co. Non solùm

lium pudet, sed piget etiam; veruntamen nè me accuses, obsecro. Ch. Nihil minus cogito; sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam. Co. Istud (credo equidem) amicè facis: itaque boni consulo. Ch. Id satis est mihi: eamus intro in auditorium. Co. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturæ rationem.

COLL. 8.

Puer, Pædagogus.

PRæceptor, licétne pauca? Pæ. Loquere audacter. Pu. Ego & condiscipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi sumus, licétne paulisper animum ludo relaxare? P. Dic igitur aliquam sententiam.

Pu. *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Pæ. Dic etiam versus *Anglicos*, si memoria tenes.

Pu. *Mirth with thy labour sometimes put in use,*
That better thou thy labour mayst endure.

Pæ. Quàm rectè dixisti omnia! Pu. Est Deo gratia. Pæ. Addendum posthac erit aliquid. Pu. Quidnam, præceptor? Pæ. Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam. Pu. Sed quis me illa docebit verba? Pæ. Ea scribam tibi in commentariolo tuo, ut ediscas. Sed dic mihi, quæso. Quis te docuit istam orationem, quàm pronunciasti? Pu Campanus heri dederat mihi scriptam, & ego memoriæ mandavi. Pæ. Profectò ego te amo, mi *Daniel* ob istam diligentiam. Pu. Ago tibi gratias, præceptor. Permittisne igitur ut ludamus? Pæ. Sanè. Abi, renuncia condiscipulis tuis. Pu. Faciam. Pæ. Quid dices illis? Pu. Id, quod me docuisti aliquando. Pæ. Sed volo prius ex te audire. Pu. *Gaudete pueri: en! affero vobis jucundum nuncium: Ego vobis impetravi ludendi potestatem.* Pæ. Euge probè meministi. Ito nunc jam.

COLL. 9.

Conradus, Daniel.

REpetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptori. D. Bene mones; præito mihi, hesterna.

na. C. Dic Latinè, *An eye*. D. Oculus.
C. *The right eye*. D. Oculus dexter.
C. *The left eye*. D. Oculus sinister.
C. *Both the eyes*. D. Ambo oculi. C. Probè tenes.
D. Nunc audi an rectè solus dicam. C. Age, audio.
D. *An eye*. C. Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
D. Quid prodest istud? C. Ad memoriam juvandam.
D. Quid hoc sibi vult? C. Non audivisti multoties? D. Ego sum obliviosus: quid agerem?
C. Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
D. Quod me fideliter mones, pergratum facis.
C. Age, ad rem redi.
D. *An eye*, Oculus. *The right eye*, Oculus dexter.
The left eye, Oculus sinister.
Both the eyes, Ambo oculi. C. Quàm rectè omnia dixisti!
D. Repetamus etiam hodierna. C. Placet: at tu vicissim præito mihi.
D. *A hand*. C. Manus.
D. *The right hand*. C. Manus dextra.
D. *The left hand*. C. Manus sinistra.
D. *Both the hands*. C. Ambæ manus. D. Restat, ut solus dicas.
C. *A hand*, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus sinistra.
Both the hands, Ambæ manus. D. O si tam benè diceremus coram præceptore! C. Quid obstat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit. D. Nescio quid hoc sibi velit: Ego semper sum timidus in principio. C. Istud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. D. Nunc repetendum esset *Latinè* & *Anglicè*; sed præceptorem venientem video. C. Ingrediamur.

COLL.

COLL. 10.

A. B.

DIC *Latinè, Let us say our lesson together.* B. Repetamus unà prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. *Repetamus* est verbum: *Unà* adverbium: *Prælectionem*, nomen. A. Declara paulò planiús. B. Tu igitur prætito mihi, ut solet præceptor. A. *Repetamus.* B. *Repeto, repetis, repetere*, conjugationis tertiæ, sicut *Lego, legis, legere.* Præteritum, *repetivi*: Supinum, *repetitum*: Participia *repetens*, & *repetiturus.* A. *Unà.* B. Non declinatur quia est adverbium hoc in loco; Anglicè, *Together.* A. *Prælectionem.* B. *Prælectio, prælectionis, &c. The lesson or lecture.*

COLL. 11.

A. B.

EAmus unà repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne satis est, quod solus repetiverim? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parùm est ad ediscendum. B. Imò circiter decies repetivi. A. Id quidem sufficit. B. Quid igitur vis ampliùs? A. Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. A. Faciamus ergò quod ego te monebam. B. Equidem non recuso: incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Isaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem? I. Propemodum. G. Vísne repetamus unà? I. Maximè velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter: sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. *Fac sumptum propere.* G. Erràsti: incipiendum fuit ab hesterna. I. Bene admones: nunc incipiamus: *Iratus de re incerta contendere noli: Impedit ira.* G. Peccas accentu *ira.* I. *Impedit ira animum nè.* G. Distingue post animum. I. *Impedit*

dit ira animum, ne possit cernere Verum. Fac sumptum propere, cùm res desiderat ipsa: Dandum etenim. G. Iterum peccas accentu: Repete. I. Dandum & enim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res. G. Vidésne te erravisse quater? I. Video. G. Et observâsti locos? I. Observavi. G. Sic tibi faciliùs cavebis. I. Me miserum! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata. I. Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit; audi nunc me. I. Audio, pronuntia. G. Iratus de re incerta contendere noli. I. Hem! præceptor adest, tace, ut illum salutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

NIhilsne est, quod reddamus hodie præceptori? F. Nihil, nisi de *Grammaticæ rudimentis*. C. Quidnam? F. Inspice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præscripsit. C. Quando illud fuit? F. Die *Veneris*, horâ quartâ. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccíne judicas, severè judex? occupatus eram domi, nec abîeram injussu præceptoris. F. Esto; sed tamen debuisti postridie quærere quid pridie actum esset. C. Meam culpam confiteor: sed cedo librum tuum, quæso, ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, & eâdem operâ signato quæ à præceptore nobis præscripta sunt. C. Faciam diligenter: neque posthac (ut spero) me accusabis negligentiæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

QUid actum est in auditorio horâ tertiâ? O. Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione. C. Nihilne amplius? O. Dixissem, nisi me interpellasses. C. Erravi; pergé. O. Postea dictavit præceptor argumentum *Anglicum* hodie vertendum. C. Quando reddendum? O. Cras meridie. C. Jámne vertisti? O. Utcunque. C. Dicta mihi

mihi, Quæso, vernaculum. C. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

QUid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus unà: sic uterque nostrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Agè, attentus esto, nè me sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum, quàm tu pronunciandum.

COLL. 16.

Acoratus, Cortinus.

VIsne mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satis rectè fortassè. A. Agè, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potius incipere. A. Quid ita? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandratus.

JAmne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Teneo. C. Ego quoque. S. Ergò confabulemur paulisper. C. Sed si intervenerit observator, putabit nos garrire. S. Quid times, ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NON decet hîc otiari, aut garrire; dum præceptor expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam. M. Age, pronuntia.

COLL. 19.

E. F.

Cur non scribis? F. Jam scripsi meam paginam: tu verò? E. Eo scriptum in area. F. Quid ita? E. Quia serenum est coelum. F. Festina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

Cur non scribis? V. Quia non libet. T. Atqui præceptor jusserat. V. Scio: sed est mihi aliquid legendū prius; præterea nihil habeo, quod nunc scribam. T. O si velles mihi scribere! V. Quidnam? T. Habeo describenda dictata præceptoris. V. Quæ dictata? T. In Ciceronis Epistolas. V. Libenter describam tibi: sed expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo igitur: sed nè fallas, quæso. V. Nec sciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

Visne mihi describere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia hesterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & describe. D. Non ignoras me lentiùs scribere: & tu citiùs totum descripseris, quam ego quatuor aut quinque versiculos. A. Quære tibi alium scriptorem; nunc ego tibi non possum dare operam. D. Cur non? A. Est mihi aliud negotium, idémque pernecessarium. D. Nolo te urgere, nec possum quidem: sed saltem commoda tuum codicem. A. Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. D. Nihil est, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Augustinus, Observator domesticus.

Licétne ire cubitum, condiscipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertia est mihi surgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habes scribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Bene mones, éstne in musæolo? O. Puto esse: vise.

COLL. 21.

Pædagogus, Puer.

Unde venis? Pu. Venio infernè. P. Quod erat tibi negotium infra? Pu. Iveram redditum urinam. P. Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. Pu. Quid agam interea? P. Edisce prælectionem in diem crastinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. Pu. Jam edidici, præceptor. P. Lude igitur. Pu. Sed nullos habeo collusores. P. Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis. Pu. Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de *Catechismo*, in diem *Dominicum*. P. Ut libet. Pu. Si quis te quæret, quid illi dicam? P. Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

COLL. [illegible]

Pædagogus, Abrahamus Puer.

Heus! *Abrahame*. A. Hem! præceptor. P. Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum. A Nonne à cœna præstaret? P. Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. A. Memini ex te audire. P. Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. A. *Cum Socrates usque ad vesperam contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se, quo melius cœnaret, obsonare famem ambulando*. P. Probè meministi; quis autor? A. *Cicero*: sed quò prodibimus, præceptor? P. Extra urbem. A. Mutabone calceos? P. Muta, ne illos novos [illegible] pulvere conspergas: sume etiam umbellam, ne solis ardor [illegible] infuscet tibi faciem. A. Jam paratus adsum. P. Nunc feliciter prodeamus. A. Vocabone ex vicinia unum aut alterum [illegible] comitem? P. Rectè admones: sic enim jucundior erit de[illegible] ambulatio: nam per viam sermones inter vos conferetis [illegible] & in umbra colludetis alicubi. A. Sic etiam excitabitur [illegible] cibi appetentia. P. Ego lento gradu præcedam; ubi nactus [illegible] eris comites, vos me per *portam Ripariam* sequimini. A. N[illegible] igitur illic expectabis? P. Certò. A. Quid si nullos invenero? P. Nihilominus sequere me: audistine? A. Audivi, præceptor.

COLL.

COLL. 25.

Henricus, Gimardus.

A Quo emisti istam chartam? G. A *Fabio.* H. Estne bona? G. Melior quàm ista tua, ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur istud dicis? H. Quia fortasse carior. G. Nescio. H. Quanti emisti scapum? G. Solido & semisse: tu verò quanti? H. Solido & pluris. G. Quanti igitur? H. Quinque quadrantibus. G. Non male profectò emisti. H. Quin etiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quodnam quæsò? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere! H. Ego nè petivi quidem, ultro ille dedit. *Et hoc,* inquit, *addo tibi, ut me* [illegible]. G. Sic [illegible] emptores allicere. H. Nec mirum; [illegible] quisque commodum quærit. G. Sed quid agimus, hodierni [illegible]? H. Exiguum est; satis temporis nobis [illegible].

COLL. 26.

Ancellus, Fontanus.

[illegible] me tibi nuper dedisse chartam mutuò? F. Quidni [illegible]! non adeò sum obliviosus. [illegible] Quot erant schedæ? F. Quatuor. A. Cur non reddidisti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuistíne [illegible]? F. Tantùm hodie. A. Unde nactus es? F. Petivi [illegible] præceptore. A. Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille? [illegible]dítne liber[illegible]? F. Misit me ad hypodidascalum, qui [illegible] codicem. A. Non antè in suum codicem re[illegible]? F. Nihil dare solet, quin priùs inscribat. A. Audivi [illegible] patre id esse viri prudentis. G. Præsertim, si reddenda [illegible] ratio. A. Sed quibus indiciis dare tibi ausus est? F. O[illegible] illi manu meâ scriptum in libello meo: sic enim [illegible] facere solemus. A. Reddes ergò mihi mutuum? [illegible] prandio statim, nè dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

[illegible]næ istæ, quas circumfers súntne venales? M. Etiam [illegible] emptor obtulerit. F. Ostende: vah, quàm sunt mol-

molles ! M. Tales deciderunt ex [illegible] nostrorum anserum ; sed tenta diligenter ; sunt aliæ satis firmiores. F. Satis video quales sint ; quot vis dare pro quadrante ? M. Tantum sex. F. Quid ais ? sex ? mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetia* & *Lugduno* huc afferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. F. Aliter *Lutetiæ* ; aliter *Genevæ* vivitur ; sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim ? M. [illegible] decim ! quasi ego furatus sim ! F. Illud non dico ; sed vide num tibi placet conditio. M. Vis uno verbo dicam ? F. Dic quæso, satis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modo [illegible] miscuè de mea manu accipias. F. N[illegible] legis ; [illegible] delectu nollem accipere quindecim. V[illegible] inveniam satis. M. Per me licet ; heus ! heus ! rec[illegible] me revocas ? M. Accipe si vis, octo ; nec à me plus [illegible] F. Cedò totũ fasciculũ, ut deligam arbitratu meo. M. Tene, delige ut voles. F. Vide nunc, & si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor ; constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema : sunt enim firmiores. F. Scio ; [illegible] habent caulem breviorem. Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrûm. F. Idem tecum opto, atque [illegible] precor. Sed quando afferes meliores pennas ? M. Nescio an meliores possim, sed, ut spero brevi plures afferam, cùm ad vos domum proficiscar. F. Suntne vobis multi anseres ? M. Triginta & ampliùs. F. Papæ ! quantus grex anserum ! ubi pascuntur ? M. Scies aliàs, non licet mihi diutiùs hìc morari. Vale *France*. F. Cura ut valeas, O *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobetus.

VIsne mihi dare unicam pennam ? P. Non sic dare mihi ! O. Hem ! rem tantillam mihi negas ? quid si magnum quid rogarem ? P. Fortasse repulsam ferres. O. Credo equidem : agè, non peto dono, saltem commodabis ? P. Non recuso, modò ne abutare. O. Non abutar. P. Cave ne hinc pedem moveas. O. Nusquam movebor.

COLL.

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

Acuistine pennam meam? B. Jamdudum. M. Quâ formâ scripturæ? B. Mediocri. M. Maluissem ad minutas literas. B. Debuisti prædicere. M. Oblitus eram. B. Parùm refert: mucronem facilè mutabo: I petitum. M. Sed ubi reliquisti? B. Super mensam hypocausti. M. In qua parte? B. Ubi studere soleo.

COLL. 30.

Pistonus, Josua.

Habésne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantùm duæ. P. Da mihi unam commodatò. J. Non faciam. P. Cur non? J. Nè abutaris. P. Memineris: fortasse aliquando me frustrà rogabis aliquid. J. Atqui jubet *Christus* malum bono compensandum. P. Nondum istud didici. J. Tamen discas oportet, si cupis esse *Christi* discipulus. P. Quid cupio magis? J. Disce igitur magistrum imitari. P. Discam progressu temporis. J. Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet. P. Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. J. Semper est bene agendi tempus; sed interim nè mihi, quæso, succenseas; jocabar enim ut te ad colloquendum invitarem paulisper, dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omnino pessima. P. Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gualtherius.

Unde redis tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emisti? G. Duobus assibus. H. Estne bonum? G. Est à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. H. Ego minimè novi: sed non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuisti aliquem peritum adhibere, qui tibi opti-

optimum deligeret. G. Hic erravi fateor: sed hoc me consolatur, quod mercator habetur vir bonus, utpote Professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. G. Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus: quin potius experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta obsecro. Non enim probavi nisi levissime, idque inter emendum. H. Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? G. Rogas? non meministi preceptorem nobis dicere tam sæpe, Deum esse solum, qui bona doceat? H. Profecto hic optimè te docuit. G. Ago illi ex animo gratias: & precor, ut me semper doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoque idem precor; nec solum nobis, sed etiam piis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum. Sed estne tempus, ut conferamus nos in auditorium? H. Sic est; Sume libros, & eamus unà.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbésne scalpellum? R. Habeo. M. Oro te, commoda mihi parumper. R. Quando reddes? M. Cum primum duas pennas exacuero. R. Accipe: sed ea lege ut integrum reddas. M. Eâ conditione accepturum intelligo, etiamsi nihil addidisses. R. *Intelligenti* (ut vulgo dicitur) *pauca sufficiunt.*

COLL. 33.

Strabes, Manasses.

EMistíne scalpellum, ut nuper volebas? M. Non emi. S. Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. M. Dixeram quidem; sed mihi postea in mentem venit, præstare ut expectem mercatum proxime futurum in hac ipsa urbe. S. Quid facies lucri? M. Et minoris emam, & melioris notæ: nempe ex *Germaniæ* officinis. S. Quis tibi istud consilium dedit? M. *Hieronymus* [illegible] S. Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. M. Tantúmne igitur amicis? S. Imò & inimicis, fateor: quia sic jubet *Christus* præceptor noster [illegible]

mu[illegible]

mus. M. Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conservemus, eámque perpetuò sequamur. P. Suffragetur ille Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbésne multos libros? L. Non admodum. C. Sed quos habes? L. *Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, *Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo,* præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? C. Omnes habeo quos enumerâsti, præter *Catonem, Terentium, & Ciceronis Epistolas.* Cur enim libros haberem, qui non prælegunrur in classe nostrâ? L. At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua *Latina,* & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine.* O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse! L. Disce igitur. *Præstat* enim *serò quam nunquam discere.*

COLL. 35.

Simeon, Hagæus.

COmmoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. Profectò non possum. S. Cur non? H. Quia *Gerardus,* qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori apposuit. S. Ain' tu? pignori? H. Sic est, ut dico. S. Quanti appignoravit? H. Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum! H. Tantúmne ingratum? S. Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem tetigisti: sed quid facerem? S. Rogas? defer eum ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quàm committere, ut miser vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet, spero. S. Unde redderet? Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. S. Quid si te fallit? H. Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quid

Postea sit futurum; deinde consilium capiam. S. *Consilio recto nihil est tutius.* H. Meministi probe; sic enim praeceptor dictitavit nobis: sed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi sit. H. Et tibi optimé.

COLL. 36.

Granatus, Forestus.

VIsne mihi commodare tuum *Terentium*? F. Volo equidem, modò illum repetam à *Claudio*, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quod ejus habeo *Epistolas*. G. Id mihi facile est. F. Sed quando reddes? G. Cùm descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur, ne meo studio incommodes. G Maturabo. F. Sed, heus tu, cave ne macules: alioquin ægrè commodabo posthac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLL. 37.

Augustinus, Rodigus.

QUis iste novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R. *Terentius.* A. Ubi impressus? R. *Lutetiæ*. A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniam? R. O stulte, istud quæris, quasi verò furatus sim? A. Absit à me id cogitare: sed animi causâ id rogabam. C. Nec ego serio dictum tuum reprehendi; sed eo more jocari solemus cum familiaribus. A. Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, ad propositum revertamur: de quo emisti *Terentium* istum? R. De *Clemente*. A. Illóne bibliopolâ circumforaneo? R. Maximé. A. Quanti constitit? R. Decem assibus. A. Nihilne amplius? R. Nihil omnino. A. Profectò satis vile pretium. R. Præsertim cùm auratus, adeóque eleganter compactus sit. A. Erantne codices alii similes? R. Duo vel tres. A. Deduc me quæso ad illum. R. Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Bildus.

NOnne hic liber est tuus? B. Ostende mihi: agnosco meum, ubi invenisti? E. In auditorio nostro B. A.

go tibi gratias, quod illum collegeris. E. Atqui tu notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid ità? E. Nescis leges nostras Scholasticas? B. *Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.* E. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit. Præterea, non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentiâ vel oblivione peccatum est. E. Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. E. Taceo. B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hic enim Deus nihil [illegible] est. E. Agè, celabo. B. Bene facies. E. Sed [illegible] memento par pari referre, si fortè mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum & bonum dicis: [illegible] numero.

COLL. 39.

Callistus, Gervasius.

CUr non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem; nondum satis usus sum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tantum est meum agnoscere.

COLL. 40.

Noæus, Capellus.

VIdistine librum meum? C. Quem librum quæris? N. *Ciceronis Epistolas.* C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt, aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIs à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentiùs fecerim, si quidem penès me res ipsa est. Sed quid est

in

in quo tibi commodare possim. E. Da mihi mutuo asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum quaeso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero: [illegible] octo asses cum [illegible]isse. E. Solos septem accipiam, nolo enim te vacuare prorsus volo. B. Partim refers, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias; credo hoc pecuniae satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo. B. Ut libet. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possum, ne parcas. E. Reddam totum, Deo volente, cum primum pater ad nos miserit. B. Nè sis tantopere sollicitus; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

Daniel, Nicolaus.

POtésne mihi mutuo dare aliquantulum pecuniae? N. Quantum petis? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur? N. Tantùm quatuor. D. Bene sanè. Da mihi istos quatuor. N. Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum? N. Quia sunt mihi opus duo. D. Da igitur duos quaeso. N. Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio. N. Accipe igitur hos duos: quando reddes? D. Die (ut spero) Sabbati, cùm pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Nè timeas.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos.

DA mihi duos asses mutuò. C. Nunc mihi non est promptum dare. P. Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C. Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quae mihi sunt opus, si quid supersit, faciam te libenter participem. P. Interea igitur sperans expectabo; sed quid si nihil tibi superfuerit? C. Statim dicam tibi, nè frustrà diutiùs expectes. P. Quando emes ea, quae decrevisti? C. Cras (ut spero) aut ad summum perendie. P. Bene habet, tempus est brevissimum.

COLL.

COLL. 44.

[illegible], Borussus [illegible].

ABiitne pater tuus? B. Abiit. M. Quota hora? B. Primâ pomeridianâ. M. Quid dixit tibi? B. Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem. M. Utinam [illegible] facias! B. Faciam, Deo [illegible]. M. Ecquid pecuniæ dedit tibi? B. Dedit, ut ferè solet. M. Quantum? B. Nihil ad te. M. Fateor [illegible] quid facies istâ pecuniâ? B. Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. M. Quid si amiseris? B. Æquo animo ferendum erit. M. Quid si fortè eguero? dabisne mutuò? B. Dabo, & quidem libenter. M. Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

SAtisne usus es scalpello meo? F. Satis. C. Redde igitur. F. [illegible] ago tibi gratias. C. Nihil est quòd agas. F. Sed ignosce, quòd non ultrò & statim reddiderim. C. Ea de re nihil sum offensus; non enim debemus offendi, nisi cum Deum offendi videmus. F. Rectè sentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. N. Semper aliquid commodato petis: accipe, quin emeres potius. B. Non habeo pecuniam. N. Cur non petis? B. Unde peterem? N. A patre. B. Non est in hac urbe. N. Ubi igitur? B. Peregrè profectus est. N. Quò? B. *Bernam.* N. Quo die? B. Nudiustertius. N. Quando est reversurus? B. Cras, ut speramus: sic enim dixit proficiscens. N. Bene vertat Deus.

COLL. 47.

Columbinus, Simo.

REstátne tibi multum panis? S. Satis, gratia Deo. C. Visne dare mihi mutuò? S. Libenter. C. Sed fortasse tibi non sufficiet. S. Imò, ut spero. C. Ad quod usq; tempus? S. Ad diem *Veneris*. C. Unde habebis postea?

S. Do-

S. Domo. C. Quis afferet? S. [illegible] ibo petitum. C. Quando? S. Ipſo die Veneris. C. Da mihi mutuò ſeſquilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris aut ancilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito ſolus: ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORo te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire; accipe. I. Gratias ago tibi. T. Non eſt quod agas ob rem tantulam. Sed dic, quæſo: cur non attuliſti? I. Quia nemo erat domi noſtræ qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipiebas? I. Non audeo, niſi det mater. T. Bene facis; ſed audi bonum conſilium. I. Auſculto, ut audiam: dic quæſo. T. Cùm prandio finito, tollantur menſæ reliquiæ, petito merendam tuam, eámque in peram ſtatim recondito: ita fiet, ut nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem quid ſuades? T. Ut petas in exitu domus, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius conſilium dari. T. Fac igitur ut memineris: cùm voles, utere. I. Egò verò utar, quoties opus eſt.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi fruſtum panis. B. Non habes? A. Si haberem, non peterem. B. Cur non attuliſti? A. Dicam poſtea; ſed da interim, quæſo: nam eſurio vehementer. B. Cape. A. Hui tantillum? B. Etiam quereris? A. Non immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantulum reſtat? dedi ferè dimidiū. A. Ago tibi gratias; dediſti abunde: ſed jocabar. B. Nunc reſponde: cur non attuliſti panem domo? A. Nemo erat, qui daret. B. Nemo? A. Prorſus nemo. B. Quid mater. A. Aberat domo. B. Quid cæteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam auderem tale quidpiam. B. Cur non? A. Mater perpetuò vetat, nè quid attingam ſine permiſſu ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem; ſed certè liberalem,

lem. A. Quomodo te tractat? B. Suavissimè, omninóq; ex animi sententia. A. Fortasse in tuam perniciem. B. Avertat Deus Optimus Maximus. A. Non equidem invideo. B. Cur ergò istud dicis? A. Ut interim te moneam, *Omnes licentiâ deteriores fieri.* B. Bene facis: sed quid censes? Nonne uti licet parentum bonitate? A. Certè licet, modò ne abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: sed quotusquisq; id facit? A. Imò, ferè omnes, nisi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? A. Ergò (ut sæpè monemur à præceptore) precandus est, ut Spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. B. Gaudeo te non attulisse jentaculum. A. Quamobrem? B. Quia hoc nostro colloquio mihi videor multum profecisse. A. Egò quoq; non parùm. B. Tuâ operâ id factum est. A. Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. B. Credo equidem. A. Et hîc igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. B. Valde id æquum est. A. Imò valde necessarium, siquidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O sermonem jucundissimum! A. Gratiæ Deo immortales, per *Jesum Christum.* B. Ità velim.

COLL. 50.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

Præceptor, vísne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriæ causâ. P. Ubi sunt compares tui? D. Adsunt *Hugo* & *Audax*. P. Heus, nomenclator, súntne hi victores hâc hebdomade? N. Habent notas omnium paucissimas. P. Ergò sunt victores: quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quo tandem jure debeo? D. Ex promisso. P. Æquum dicitis. *Quicquid* enim *rectè promissum est, præstari debet.* D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum! ac nè putetis vulgares esse; ex earum sunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. D. Gratias agimus, præceptor. P. Quin potiùs agite Deo omni

summum bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. D. Dabimus operam, quantum juvabit ille Pater optimus. P. Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLL. 51.

Observantius, Capparius.

UNde venis, *Capparie*? C. Domo. O. Quid affers illinc? C. Merendam. O. Quis tibi permiserat exire? C. Praeceptor ipse. O: Unde istud probabis? C. Adeamus illum ut consulamus. O. At vide quid agas! C. Hac in re nihil timeo. O. Adeone securus es? C. *Qui verum dicit, nihil timere debet.* O. Vera quidem ista est sententia, sed quotusquisque nòn mentitur? C. Certe ego statui nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi. Abi, credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia: quem precor ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo omnes precaremur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUi sunt victores hâc hebdomade? E. Ubi eras, cùm rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes. E. Ego & *Puteanus.* G. Jàmne habuistis præmium? E. Habuimus. G. Quodnam? E. Duodenas juglandes. G. Hui! quale præmium! E. Eho, inepte, æstimas ergò præmium ex rei precio? G. Hic nihil aliud video æstimandum. E. Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? G. Quod verbum? E. *Non lucri sed honoris causâ datur præmium.* G. Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac erò diligentior. E. Sic tandem sapies.

COLL. 53.

Galatinus, Burchardus.

EUge, dimissi sumus ad ludum, audistíne? B. Quidni audirem? cùm egomet adfuerim. G. Placétne paulisper

lisper confabulari? deinde ludemus unà. B. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere. B. Planè verum dicis, & ego in me sic expertus sum. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. A. Imo tuum est dare, ut qui me lacessiveris. G. Æquum dicis; redde nomina *Latinè*, quæ tibi *Anglicè* proponam. B. Qua de re propones? G. De supellectili. B. Tentabo respondere: modò nè plura quam decem proponas. G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. *A cup-board*. B. Abacus. G. *A bench*. B. Sella. G. *A candlestick*. B. Candelabrum. G. *A caldron*. B. Ahenum. G. *A pair of bellows*. B. Follis. G. *A pillow*. B. Pulvinar. G. *A bolster*. B. Cervical. G. *Linen cloth*. B. Linteum. G. *A pot of earth*. B. Olla. G. *A flagon of wine*. B. Oenophorum. G. Errâsti semel. B. Ubi? G. Dixisti *linteum* pro *lodice*. B. Fateor: dedo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone ut respondeam, si potes. B. Vis respondere de edulliis? G. Ut libet. B. *Fresh meat*. G. Caro recens. B. *Pork*. G. Suilla. B. *Venison*. G. Ferina. B. *Venison of a wilde boar*. G. Aprugna. B. *Sod milk*. G. Lac decoctum. B. *Whey* G. Serum vel serum lactis. B. *New cheese*. G. Caseus recens. B. *Pottage*. G. Jus carnium. B. *Fish sod*. G. Piscis elixus. B. *Pickle*. G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergò est? B. *Intinctus*. G. Condimentū volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin prius ludamus; illud fiet posterius. G. Age; fiet, nè amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere lusus Scholasticos. O. Quid facias igitur? M. Eamus in hortum nostrum. O. Quid agemus? M. Ambulabimus, colloquèmur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. O. Nihil planè jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. M. Jam impetravi mihi, & item uni, quem vellem ducere

ducere. O. Bene res habet; eamus, ducente Deo. M. Precor, ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Marcellus.

IMpetrâstis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? M. Ad cœnam usque. S. Qui dederunt versus? M. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? M. Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. S. Nonne precati estis, ut solemus? M. Precati, & quidem præsente ludimagistro: tu verò ubi eras? S. Iveram domum, à matre accersitus. M. Nunc verò quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. M. Vin' tu, ut tibi sim collusor? S. Quidni velim? M. Quo lusu nos exercebimus? S. Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. M. Nec mihi quidem. S. Videamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. M. Visamus sanè.

COLL. 56.

M. R.

VIsne ire mecum? R. Quò properas? M. Ad lacum. R. Quid eò? M. Lotum pedes. R. Sanè; nunc lotione mihi opus non est. M. Sed interim parùm fabulabimur. R. Nè fabulari quidem nunc velim. M. Atqui utilis est confabulatio; duntaxat de honestis rebus. R. At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. M. Quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. M. Bene vertat Deus: maneo. R. Aliàs lotum unà tecum ibo: cùm scilicet longius erit temporis spatium. M. Ad ludum igitur nos accingamus. R. Nulla est in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUr hodie non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habes negotii?

B. Non

B. Non absolveram pensum meum. V. Quod pensum? B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum. V. Perfecistíne? B. Perfeci. V. Laudo tuam diligentiam: ludes aliàs otiosé. B. Cùm voluerit Deus. V. Rectè dicis: nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLL. 58.

Primus puer, Præceptor, Secundus puer; & Tertius.

SAlve, præceptor. Præ. Sit vobis salus à *Christo*. *Pueri*, Amen. P. Jámne repetivistis? Pri. Etiam, præceptor. P. Quis docuit vos? Pri. Subdoctor. P. Quid nunc vultis? Sec. Ut per te liceat nobis parumper ludere. Præ. Non est ludendi tempus. Ter. Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantúm. Præ. Atqui pluit, ut videtis. Sec. Ludemus in pergula. P. Quo lusu? Sec. Aciculis, vel juglandibus. P. Quid mihi dabitis? Pri. Dicemus nomina. P. Quot dicetis singuli? Sec. Duo. P. Dicite igitur. Pri. *Paper*, Charta; *Ink*, Atramentum. Dixi. Sec. *A Book*, Liber; *A little Book*, Libellus. Dixi. Ter. *A Cherry*, Cerasum; *Walnuts*, Juglandes. Diximus. P. Quàm belli estis homunculi? Ludite ad cœnam usque. *Pueri*. Gratias agimus, præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc est pater tuus? B. Puto eum esse *Lugduni*. A. Quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatûs. A. Valde miror quî audeat illic commorari tot dies, cùm pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeò mirandum. A. Itáne tibi videtur? B. Ità profectó: fuit enim aliàs in majore periculo: sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodiet. Sed quando est reversurus? B. Nescio; in horas exspectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ita precor.

COLL. 60.

Elixeus, Delphinus.

QUA de re ſic elatus es lætitiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid mea refert? D. Imò plurimum; quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Aín' tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant ſanè alii: ego ſtudere malim quàm ludere. D. Nec minùs ego, ſed in tempore; nam (ut eſt in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet *Cato* noſter,

Interpone tuis interdum gaudia curis;
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

E. Vera ſunt quæ dicis, fateor: ſed interim omitte me, ut ſeriò ſtudeam. D. Per me ſtudeas licet; nihil impedio: at ego hâc utar occaſione. E. Utere ſanè.

COLL. 61.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, item Alius.

HEus, pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Deſiſtendum eſt à luſu. Q. Eho inepte, nondum quarta exacta eſt. N. Imò ferè ſemihora poſt quartam. Q. Cur non dediſti ſignum; N. Quia tintinnabuli funis fractus eſt. A. Clama iterum; ſed attolle vocem. N. Heus, pueri, recipite vos omnes. A. Feſtinate, feſtinate, inquam; urget præceptor. N. Deſine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUid ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Aín' tu? Unde venit? Q. *Lutetia.* O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jámne ſalutaſti? Q. Salutavi, cùm ex equo deſcenderet. O. Quid ampliùs illi feciſti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non manſiſſe domi propter ejus adventum. Q. Nec ille permiſiſſet, nec ego vellem; præſertim nunc, cùm audienda eſt prælectio. O. Bene tibi conſulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater? valétne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimùm tuâ & ejus causâ, quòd ſalvus peregrè redierit

dierit. Q. Facis ut amicum decet: sed cras pluribus verbis colloquemur. Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marcus, Aaron.

MIseret me tui. A. Quid ita? M. Quòd pennâ tuâ tam miserè abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessimè tractas eam in acuendo. A. Non est culpa mea, nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. A. Cur istud dicis? M. Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodatò, saltem ad præsens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegetur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantùm voles, sed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum; soleo libentius dare quàm petere. M. Utinam multi essent tui similes. Sed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque libere potest.* Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in scholam? B. Est occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. Dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obvius cùm venirem. A. Vide nè mentiaris: nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies sic ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUR hodie manè abfuisti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere? R. Quia ad me scripserat. S. Ergò rescripsisti. R. Propriè loqueris. S. Unde tibi miserat

ferat literas ? R. Rure ; nempe ex villa nostra. S. Quando rus profecta est ? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri ? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissimúm ? R. Præparat ea quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Unde istud probares ? S. Nam *omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens*. R. Quis te istud docuit ? S. Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone*. R. Quâ occasione ? Cùm admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam postero die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia vestra ? R. Imò & villicum habemus & famulos & ancillas. S. Quid opus est illic tuæ matris operâ ? R. Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm isti imperiti rusticolæ. S. Nihilne ampliùs ? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse ; perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda*. S. Ergò pater tuus nunc potiùs deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet? R. Quia totus est in arte sua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipit. R. Quis dubitet ? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est reversura ? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu ? non ibis vindemiatum ? R. A matre (ut spero) brevì accersar. Sed, quæso te, quid cogitamus ? jam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet ; curramus & nos, nè postremi simus.

COLL. 66.

Riparius, Amadæus.

AUdivistíne horologium ? A. Dudum sonuit. R. Dinumerâsti horas ? A. Dinumeravi. R. Quota est ? A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus : fac ut paratus sis. A. Ubi merendam peredero, ecce me paratum. R. Cur meridie non adfuisti nobiscum ?

A. Pro

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim sum tibi impedimento. A. Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuâ. R. Bene habet; perge, sed matura.

COLL. 67.

Ligorius, Sarasinus.

FEcistíne officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid causæ fuit. S. Exspectabam dum rediret compar meus. L. Quò ille ivit? S. Domum. L. Quid eo? S. Petitum merendam. L. Quid si redibit seriùs? S. Nescio; fieri potest. L. Vis intereà mecum repetere? S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, nè quis molestus sit nobis. S. Profectò bene mones; nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore. L. Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas? E. Eo cœnatum; quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ? D. Quintâ, ut ferè solemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum quæ reddere habemus craftino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, non esse tam citò à cibò studendum. D. Istud ego quoque didici; sed volo nunc ediscere. E. Quid ergò facies? D. Ego, quasi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. E. Quid tum? D. Ità paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. E. Ista non satis intelligo, & certè videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, QUÆ septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravísque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes, omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptoris ingressum exspectant, assuescant interea bini ternive id quod ab eo præscriptum fuerit simul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia sine puerili colloquio ejusmodi repetitiones tractari non solent, pueri autem ipsi, nisi in- stituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur; idcirco, ut Latinè *inter se loqui paulatim discant hac de re, hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Cæterùm in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipuli aliquoties interpretetur, doceatq; quomodo in his, & aliis ej- generis, (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in scho- debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ita fiet, progressu temporis, ut promptiores semper, & alacriore- eos habiturus sit ad ea maturè reddenda quæ scripserit: hin- etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestia docen- munus exequatur.*

COLL. 69.

A. B.

VIsne repetamus unà? B. Quidnam? A. Id quod nob- præscriptum est. B. Equidem volo: sed quo gene- repetendi utemur. A. Audiamus nos vicissim. B. S- præceptor nos monet sæpe. A. Rectè monet; sed ma- paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, si ità tibi plac- B. Maximè placet; incipe igitur. A. *Secundæ declinati- nis nomina his exemplis* Latinè *declinantur*,

Magister, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ sunt hodie declinanda? A. Hesternum quide- est *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. B. Cur nos id -

petim-

petimus quotidie, quòd pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lanius*.

A. Nom. Sin. *Hic Lanius*. Gen. *hujus lanii*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Lanius, lanii*, g.m. *A Butcher*.

B. Declina *Antonius*.

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*. Dat. *huic Antonio*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius Antonii*, g.m. est nomen viri; *It is the proper name of a man*, Anglicè *Anthony*. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor; sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas. A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Isthic sum, dic audacter.

B. *Secundæ declinationis nomina*. A. [illegible]ne; præceptor adest. B. Audio tussientem; desinamus, nè putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis: omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? *Quantò sæpius repetes, tantò meliùs tenebis*. D. Bene mones; habeo tibi gratiam. C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis*. C. Erras, *Daniel*: incipiendum est ab exemplo hesterno. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur hunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc Sedile*. Gen. *hujus sedilis*, &c. *ad finem usque*.

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur.

Nom. Sing. *Hic Sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet instat: nondum est semihora post secun-

dam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. F. Non stabit per me: ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso, ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis est verborum, attendite. F. Quid aliud agimus?

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis* Latinè *declinantur*, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedes, Vectigal, Laquear.

F. Nom. Sing. *Hæc Rupes*. Gen. *hujus rupis*. Dat. *huic rupi*. E. Acc. *hanc rupem*. G. Voc. *ô rupes*. Abl. *ab hac rupe*.

F. Nom. Pl. *Hæ rupes*. G. Gen. *harum rupum*. E. Erràsti, *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium*. F. Dat. *his rupibus*. Acc. *has rupes*. G. Voc. *ô rupes*. Ablat. *ab his rupibus*.

E. Verte *Anglicè*. G. *Rupes, rupis*, f. g. *A rock*.

E. Pone in oratione. F. Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes, *A high rock*.

F. More patrio dicis, aspera fortiter, *high*. F. *An high rock*.

E. Nom. Sing. *Hæc messis*. G. Gen. *hujus messis*. E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis; deinde sic pergunt colloqui*.

E. Ambo erràstis. F. Erravi, fateor. G. Ego quoque: sed uter erit victus? E. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultísne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? F. Quidni? G. Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium: incipe, *Francisce*.

F. *Tertiæ Declinationis nomina*, &c.

COLL. 72.

H. I.

VIsne repetere mecum? I. Cur tam citó? H. Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I. Agè,

I. Agè, repetamus; sed uter incipiet? H. Ego, quia victor sum.

I. Dic igitur.

H. *Prudens*, nomen adjectivum, sic declinatur in genera:

Hic Prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus:

Nom. Sing. *Hic hæc & hoc Prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* H. Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *Prudentem, & prudens*, &c. *ad finem usque.*

COLL. 73.

L. M.

CUR tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago; repetamus unà. M. Fiat; sed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio. L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Legisse*. M. Perge. L. Sine me paulisper respirare, quæso, præceptor. M. Agè, sino; satísne respirâsti? L. Satís. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum esse*. Gerundia, *Legendi*. &c. *ad finem usque.*

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo. L. Ex animo certè. M. Bene habet: desinamus: sentio præceptoris adventum. L. Eccum, adest.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

HEus, pueri, nos hìc sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, ut solemus coram præceptore. O. Nemo (ut opinor) contradicit. P. Quis contradiceret?

ceret? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus sedes.
N. Optativi & Subjunctivi modi præsens, *Audiam.* O. *Audias.* P. *Audiat.* Q. *Audiamus.* R. *Audiatis.* N. *Audiant.* O. Præteritum-imperfectum, *Audirem.* P. *Audires.* Q. *Audiret.* R. *Audiremus.* N. *Audiretis.* O. *Audirent.* P. præteritum-perfectum, *Audiverim.* Q. *Audiveris.* R. *Audiverit.* N. *Audiverimus*, &c. *usque ad finem Verbi pergunt ordine.*

COLL. 75.

S. T. V.

HIC dies nobis est feriatus, & jam satis lusimus. T. Satis, opinor. S. Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de studiis nostris? T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratissimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* simul & *Anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocâsti. S. Faciam, quando ità placet vobis. T. Audiamus.

S. Indicativi modi præsens tempus, Doceo, *I teach*: doces, *thou teachest*: docet, *he teacheth*. Pl. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach*.

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didst teach*: docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamus, *we did teach*: docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach*.

S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*: docuisti, *thou hast taught*: docuit, *he hath taught*.

V. Docuimus, *we have taught*: docuistis, *ye have taught*: docuerunt vel docuêre, *they have taught*.

S. Aliter *Anglicè*, *I have taught, thou hast taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught*.

T. Præteritum-plusquam-perfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadst taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

Libri primi finis.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II.

COLLOQ. I.

Cornelius, Martialis.

QUID legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri vesperî. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam à caupone. C. Unde sunt datæ? M. *Lutetiâ*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parùm refert, non adeò sum occupatus. C. Agè, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2.

Musicus. Heraldus.

QUO in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? H. Nescio; jampridem nihil audivimus. M. Nihílne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minime veró, nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscuntellus.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba quibus summus læditur ille Pater.

De

De studiis potiùs tractate & rebus honestis:
Discite sermones aptáque verba loqui.
Discite & inter vos reddenda revolvere sæpe:
Doctor enim pueris semper adesse nequit.
Discite sectari vestigia certa bonorum:
Otia vos fallant blanda, cavete, precor.
En, ego præmoneo, vos nè delectet abuti
Tempore, nè tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magister:
Si quis erit cæsus, nè mihi det vitio.
B. *Desine plura loqui, nemo parere recusat:*
Est monitor nobis optimus ille Pater,
Illiúsque Patris natus, cui nomen Iësus,
Et qui nos renovans Spiritus intùs alit.
Ob. *Quem mihi sperassem tam respondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos?
O quàm te memorem, nostræ doctissime classis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non sum tam felix, ut fundam ex tempore versus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè*
Castalios latices? qui furor iste novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,*
Vt mihi nunc videar posse movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Est tribuenda uni glora summa Deo.
Atque utinam eloquium nobis spatiúmque daretur,
Et nostra in laudes solveret ora suas.
Sed quia tempus adest ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, desino plura loqui.

COLL. 4.

Observator, Puer.

QUid agis? P. Scribo. O. Quid scribis? P. Sententias. O. Quas? P. *Ex novo Testamento.* O. Bene facis: unde habuisti? P. Hypodidascalus dictavit nobis. O. Quando? P. Heri. O. Quota horâ P. Meridie. O. Ubi? P. In area

area. O. Qui aderant? P. Omnes domestici præter primos & secundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communi. O. Quid agebant? P. Disputabant. O. Vale, & perge scribere.

COLL. 5.

Observator, Pueri garrientes.

QUid vos hic agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam puer.* Longè falleris: nam repetimus unà. Ob. Qua de re? P. De *verbis anomalis*, id quod reddendum est horâ tertiâ. Ob. Bene facitis. P. Vis audire nostrum colloquium? Ob. Imò pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. P. In area multos ad solem invenies. Ob. *Retibus est illic præda parata meis.*

COLL. 6.

Observator, Pueri garrientes.

AT at! ecce nunc capti estis: non fatemini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenuè: sed non dicebamus mala verba. Quæso te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. Ob. Quid garriebatis? audivi nescio quid de jentaculo. P. Illud est; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. Ob. Puto id fuisse; nec certè est valde magnum malum, nisi quòd sunt otiosa verba. P. Sed *Latinè* loquebamur. Ob. Audivi; sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, cùm sit dicatum studio; scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea quæ præscripserint: nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuissemus legere simul de *Testamento* quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime *Nicolae*: posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. Ob. Si sic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta sua intestina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & studiosos? nec amat solùm, sed etiam laudat & præmiolis afficit. P. Ista sci-

ſcimus, & quotidie experimur. O. Ergò mementote, & promiſſa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam? O. Tacebo; ſed eâ lege, ut caveatis recidere. P. Cavebimus, *Christo* favente.

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid eò? P. Petitum nobis opſonium. N. Quid nunc opus eſt opſonio? P. In merendam. N. Annon habetis in arca veſtra? P. Non. N. Quid ità non? P. Quia mater non ſolet nobis dare opſonium, niſi in præſens tempus. N. Nempe quia novit vos eſſe guloſos. P. Quomodo guloſi ſumus? N. Quia fortaſſe uno convictu devoratis quod in tres datum fuerat. P. Tace. N. Ego dicam præceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm diſcurrere. P. Atqui prodire non ſolet, niſi cum bona venia præceptoris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens eſt præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi reſpondeat. N. Imò videat quid præceptori reſpondeat.

COLL. 8.

Paſtor, Languinus.

FRater tuus venítne *Lugduno*? L. Jam venit herì ante meridiem. P. Nihílne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Proſpera omnia. P. De patre quid narrat potiſſimum? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & pauſatim convaleſcere. P. Gaudeo ſanè; Deúmque precor, ut priſtinam valetudinem brevi recuperet: ſed cur ille (ut ſolet) nihil ad te ſcripſit? L. Negat frater eum potuiſſe ſcribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum ſatis erat confirmatus. P. Nihil mirum, cùm tamdiu tam graviter ægrotaverit: ſed ille nihil ad te miſit? L. Imò pecuniam. P. Euge; nullus eſt jucundior nuncius. L. Ità ajunt. P. Tu verò ſic reſpondes quaſi fabulam audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Me-

L. Merum mendacium. P. Egóne mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergò est Evangelium *Christi*? quis est jucundior nuncius quàm gratia Dei, quam *Christus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœlum statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum maturum. L. Nihil dixi nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent. L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed ne te diutiùs teneam, potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid itá? L. Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni, precor, & eâdem operâ nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempori. P. Quotâ horâ? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLL. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpe compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo quod possum dare, nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium

bium dicis. A. *Manus manum fricat.* V. Quid hoc sibi vult? A. Da aliquid, si velis accipere. V. Si quid haberem, certè libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi frustrum panis & tres aut quatuor juglandes. A. Eho, quid causæ fuit? V. Quia mater domi aberat. A. Quis ergò tibi dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. A. Nihílne edisti domi, antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. V. Sed raro audimus à nostris ædibus. A. Quid ita? V. Quia longè nimis ab hac schola distant. A. Suntne vera ista omnia quæ mihi narras? V. Vera profectò, *Angeline.* A. Agé, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potiùs darem tibi, si egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? V. Profectò sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te *Latinè* fabulari. Nam quòd bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisti malè, bona est, sed non rectè complicâsti. Habes membranam? V. Ecce tibi. A. Bene res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline.* A. Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè verseris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito quo modo vides me fecisse tibi: intellextin'? V. Optimé. A. Fac igitur ut sæpe recorderis. V. Faciam, Deo volente. A. Ede nunc otiosé.

COLL.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrùm recens, an salsa? A. Est bubula salita. D. Utrùm pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinã, aut vervecinam? A. Utraq; bona est: sed in omni genere sapit mihi hoedina, præsertim assa. D. Hem delicatule, jámne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: nec enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa Veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suillâ quoq; vescor libenter, modico sali aspersâ, & bene coctâ. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, tantâ præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat. D. Ità precor.

COLL. 11.

Erasmus, Bessonius.

QUid rides! B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultú vocas? E. Minimè veró; sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, cùm quis ridet & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotiú? B. Habeo edicere aliquid de rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imò: sed non recordadar. E. Cùm domi eris, in-

inſpice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui iſtam quæſtionem, qui non potuerit mihi reſpondere, & ſic erit victus. E. Tace, puer, tace & ſtude, nè vapules. B. Non multùm curo: ego ferè teneo prælectionem. E. Niſi taceas, dicam obſervatori, qui te ſtatim notabit. B. Mane, mane: nihil dicam ampliùs. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid eſt? E. Nè rideas unquam ſine cauſa. B. Sed ridere non eſt malum. E. Non dico iſtud. B. Quid igitur? E. Stultum eſt ſine cauſa ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordare ſæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchiſedech.

ECquid habes novi? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepiſti? M. Heri ſub noctem. C. Quis attulit? M. Piſcarius. C. Quidnam intellexiſti ex iſtis literis? M. Omnia bene illic habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Veráne prædicas? M. Expecta, literas ipſas oſtendã tibi à prandio. C. Eſt profecto, quòd noſtris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quódq; Deo noſtro gratias maximas agamus. C. Id quidem præſtare debemus omni tempore; ſed nunc maximè, cùm audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc ſemper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promiſi. C. Ergò poſt prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale. M. Vale, & ſalve, *Cleophile*.

COLL. 13.

Iſrael, Matthæus.

EStne domi frater tuus? M. Cur iſtud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non eſt in hac urbe. I. Ubi igitur? M. Peregrè profectus eſt. I. Quando? M. Nudius tertius. I. Quònam ivit? M. *Lutetiam*. I. Qua iter facturus eſt? M. *Lugduno*. I. Utrùm pedes an equo ivit? M. Ivit in equo. I. Quando eſt rediturus? M. Neſcio. I. Sed quem terminũ conſtituit illi pater? M. Juſſit ut hîc adeſſet ad viceſimum hujus menſis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL

COLL. 14.

Duæus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? B. Cras Deo juvante. D. Quis jussit? B. Pater. D. Quando autem jussit? B. Ad me scripsit superiore hebdomade. D. Quo die literas accepisti? B. Die *Veneris*. D. Quid continebant præterea literæ? B. Omnes rectè valere, proximis diebus initiū fore vindemiæ. D. O fortunatum, qui vindemiatum properas! B. Vis dicam patri meo, ut te accersat? D. Quàm gratum mihi faceres! sed vereor ut nolit. B. Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & *Latinè* colloquendo nos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio! Amabo te, id cura, mi animule. B. Senties: interim Deum precamur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Bene mones, & certè ita expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

SIste parumper gradū, *Lamberte*; quò properas? L. Rectà domū. A. Quid eo? L. Mater me vult paucis convenire. A. Nescis quamobrem? L. Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. A. Istud est verisimile; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, cùm hìc interea lentas pluvias tantùm viderimus. L. Ego quoque id ipsum audivi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi irascatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas: nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut spero) utrique nostrûm affatim, nisi siquid fortè mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

QUonam is tam celeriter? B. Ad tonsorem. P. Ego quoq; unà tecū. B. Rogasti veniam? P. Non rogavi, sed

ſed tantiſper expecta me, dum eo rogatum. B. Feſtina igitur. P. Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. B. Quo vultu te præceptor excepit? P. Hilari ſanè. B. Eodem me quoque exceperat. B. Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtivè. B. Quotuſquiſque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri ſumus, ſæpiùs iraſcimur condiſcipulis, cùm ſtudia noſtra quantulacunque ſunt, interpellant: ſed jam deſinamus; optimè tonſorem ante officinam video. B. Euge, nulli ſunt igitur expectantes: ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

Quò nunc ſolus abis? B. Semper à verſibus aliquid auſpicaris. A. Facile eſt carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is? B. Rectà in portum. A. Quid in portu habes negotii? B. Viſo ecquid alimenti mihi advectum ſit. A. Vis me tibi comitem! B. Imò etiam ducem, ſi tibi ità videtur. A. Nunquam dux eſſe didici, ſed ſæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hîc fabulari; eamus unà. A. Eamus ſanè: confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa lacûs, ſi navis nondum appulſa ſit. B. Quid ſi jam appulſa? A. Tamen deambulare ſatìs diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, *Puer*.

Ubi eſt *Petrus*? P. Ivit forás. N. Quò? P. Abiit rus. N. Quicum? P. Cum patre. N. Quis venerat accerſitum? P. Patris famulus. N. Quando eſt in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidaſcalo. N. Cur non potiùs à ludimagiſtro? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, *Niger*.

Quò aſcendis? N. In cubiculum noſtrum. R. Quid eo? N. Petitū thecam ſcriptoriam. R. Adfer mihi cing-

lum eadem operâ. N. Ubi est? R. Super arcam meam. N. Adferam: sed tu me hîc expecta. R. Nusquam moveo.

COLL. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEus? *Gerarde.* G. Quid vis? L. Accerseris. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi est? L. Præ foribus te expectat. G. Certò scis esse fratrem meum? L. Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus. G. Viso sanè quid sit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilactus.

NEscis vetitum esse, nè submissè loquamur inter nos? V. Quid ni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? P. Cur igitur modò faciebas contrà? V. Quia *Isaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui; sed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò: nisi visi vis esse ipso præceptore severior. P. Dic mihi causam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit: modò nè tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. P. Nonne à Deo præceptum est, ut parentibus obediamus? V. Illud est quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechismo) preceptum illud patet latiùs; Nam parentum nomine præceptores complectitur, & magistratus, & denique omnes, quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere, quàm tecum disputare; alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magìs à præceptore vetitum. P. Æquum dicis; memineris igitur preceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. V. Nè putes me oblitturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Rossetus, Ferrerius.

UNde venis? F. E foro. R. Quid illic audisti novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Prorsus. R. Mirum est te nihil

audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Nè mentiar, intellexi non nihil in transitu. R. Narra, quæso. F. nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quónam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam: sed me detines diutius. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? B. Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. A. Qui igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLL. 24.

Franciscus, Dionysius.

UBi fuisti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid verò illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantùm. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Bene factum: sed quo nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut summùm perendie. F. Ergò interim vale. D. Et tu vale, mi *Francisce*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUando rediturus est *Blasius*? C. Non certò scio, fortasse die crastino: sed cur istud rogas? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui recitet. C. Relinque mihi istam curam: habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur? C. Recitabo. F. Bene facies, & noster *Blasius* referet gratiam, siqua offeret occasio.

COLL. 26.

Gabrinus, Furnarius.

QUod eſt tibi domiciliũ? F. Paterna domus. G. Unde nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandiſti? F. Domi. G. Ubi cœnabis? F. Domi veſtræ, ut ſpero. G. Qui ſcis? F. Pater ipſe tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidiſti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat tibi negotium? P. Pater me miſerat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi ſis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit ſorori noſtræ ſe velle convenire me otioſé. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullámne habet propriam domum? F. Habet quidem, ſed eam locat quibuſquam inquilinis. G. Locat igitur domú propriam, & conducit alienam? F. Scilicet, ut ex me audis. G. Quanti locat? P. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Piſtoletos* vocant. G. Cur illam non potius habitat? F. Quia ſua non eſt in loco ſatìs commodo, ſive (ut ita loquar) mercatorio. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longe pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara eſt habitatio. F. Cariſſima; ſed quid agas? loci commoditas id facit. G. Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, ſciſne ubi cras futurus ſis? F. Domum revertar, ut indè in ſcholam me conferam, ſiquidem permiſerit Dominus. G. Cur addis *Si Dominus permiſerit*? F. Quia, niſi permiſſu Dei, ne domo quidē exire poſſumus. G. Iſtud audivi ſæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia unquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, preſertim ubi de rebus divinis agitur. F. Illud quoque ex præceptore didicimus. G. Verum, ſed utile eſt talia ſæpe repetere ad memoriam exercendam. F. Vide quò nos ſenſim adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantum volebam paucis verbis tecum jocari. F. Age, quoniam nunc ſatis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis cauſá? G. Quidni velim? F. Eamus igitur luſum pilâ palmariâ: nam eo luſu ſcio te delectari. G. Delector ſanè, ſed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: ſequere me. G. Ego te ſequor libens, tu me bene ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

QUoad patris reditū expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Qui scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D. *Cræso* ditior ero, si bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. non est quòd dubites, quin, si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eò dico, quòd tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. 28.

Picus, Micuardus.

QUando rediisti domo? M. Tantùm redeo. P. Ubi est frater tuus? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum patre. P. Tu vero, cur etiam non mansisti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi sed occupata. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à patre. P. Quo die illud erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpe commeatis? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorum tempus. M. Non omnino perit. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos: mane, ante & post prandium, ante cœnam, à cœna satìs diu, postremò etiam antequam cubitū eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimùm, quæ totâ hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertimus; interdum contra

jube-

jubet aliquid Latinum Anglice reddere; postremò, ante
cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legi-
mus, ídque totâ præsente familiâ. P. Nihilne de Cate-
chismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi
fortè domo absit. M. Mira narras, si modò vera. M. Imò
sunt longè plura quam tibi narravi: sum enim oblitus
morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in
mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vo-
bis docendis? M. Ut sic intelligat num in schola operam
ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis dili-
gentia, atq; adeò prudentia! O quàm devincti estis Patri
cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit
ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur.
mur. P. Bonum & pium est istud optatum; cura, ut habeas
non modò in ore, sed in animo etiam magis. M. Quòd
me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. P. Bene mo-
pendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus.
M. Fratribúsne igitur solis? P. Eos potissimùm fratres hic
dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Re-
ctè judicas: sed viso num frater domo tandem reverterit;
nam ad cessandum promptus est plùs satis.

COLL. 29.

Myconius, Petellus.

SErióne scribis, an tu ineptis? P. Equidem scribo seriò;
cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas?
M. Quia vidi aliquando cùm bene scriberes. P. Scribo
interdum meliùs. M. Quî fit igitur, ut nunc tam scribas
malè? P. Desunt mihi bene scribendi adjumenta. M. Quæ
tandem? P. Bona charta, bonum atramentum, bona pen-
na. Nam hæc mea charta (ut vides) miserè perfluit, atra-
mentum est aquosum & subalbidum, penna mollis &
malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti?
P. Pecunia mihi deerat & nunc etiam deest. M. Incidisti
in illud vulgare proverbium. *Cui deest pecunia, huic
desunt omnia*. P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te
speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad
me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea
juvare

juvare volo. P. Siquidem id potes magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuò ad chartam & cætera comparanda. P. Quàm verè dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur!* sed quid te impellit ut mihi ultrò tam benignè facias? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) affusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis divini Spiritûs, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res est; omitte istam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias: tantam redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut spero) propediem. M. Eamus ad precationem, nè notemur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est? P. Nè hodie incœnati mittatur cubitum. M. Ha, ha, he!

COLL. 30.

Velusatus, Stephanus.

QUotâ horâ surrexisti hodie? S. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit? S. Nemo. V. An cæteri jam surrexerunt? S. Nondum. V. Non ivisti illos excitatū? S. Non ivi. V. Quamobrem? S. Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum? S. Imò sæpissimè. V. Debuisti igitur similiter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut posthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu quid fecisti ex quo surrexisti è lecto? S. Primùm, flexis genibus precatus sum Patrem cælestem in Nomine Filii ejus, Domini nostri *Jesu Christi*. V. Factum bene; quid postea? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut *Christianum* decet; postremò ad quotidiana studia me retuli. V. Si perges sic facere, nè dubites quin Deus tua juvet studia. S. Adhuc me semper juvit, quæ est ejus benignitas; nec me (ut spero) derelinquet. V. Rectè loqueris; nec ille spem tuam frustrabit. S. Anno superiore didici in *Catone*: *Spem retine; spes una hominem nec morte relinquit.* V. Quod retinueris, bene fecisti; est enim egregia sententia, & homine *Christiano* digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit *Christianus*. V. Non fuit, certa res est.

S. Unde

S. Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias? V. Maximè ex Philosophis *Ethnicis*. Nam & ipsi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ sunt verbo Dei consentanea: quòd tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium prosequere. S. Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus dat patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus, in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi precor; & gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barrasius.

UBi sunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepisti. B. Ubi sint rogas! quasi verò tibi servare debuerim. D. Non sic intelligo: sed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Edisti miser? cur potiùs non servabas ad ludendum? B. Edere malui, quàm perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor. D. Quòd si sors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. B. *Dubius est* (ut vulgo dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum? ubiq; parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquàm rem facies. B. Nemo rem facit, nisi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergo (ut video) quærendus est mihi collusor alius. B. Nihil sanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti? D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere: sed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum? D. In illum versiculum, *Indulsit fortuna malis, ut lædere possit*. B. Ut video, non ignoras quid sit fortuna. D. Satìs scio fortunam nihil esse. B. Cur ergò dixisti, Quòd si sors tulisset? D. Excidit

cidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barrasi*, si vis ampliùs disputare, quære tibi alios disputatores; nam mihi nunc seriò ludendum est: volo tamen priùs te vicissim admonere. B. O quàm gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixisti hæc verba, *dubius est ludi eventus?* B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba. *Ut vulgo dicitur*. D. O astutum vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusque animum. D. est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hîc solus otio torpescere? O. Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero sic diutiùs cogitandum. Age, sequere me, dabo tibi mutuò juglandes. B. Amicè nunc loqueris: sed quando reddam? D. Ad calendas Græcas si non potes citiùs. B. O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. J.

JAcobe. J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah! piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor duntaxat, iis, qui volunt immori studiis. H. Mon poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? J. Tu stude quantùm velis: ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit: sed interim parùm promovebis in literis.

teris. J, Nonne præceptori satisfacio? H. Utrumque. J. Tu igitur studiose, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Castrensis.

QUando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodum, ut credo. C. Profectò verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tantâ scientiâ? Ego plura scio quàm tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inæstimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convitium; nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas; felicitatem pariunt. R. Imò ista multis, fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei; nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verùm enimverò nulla est homini pretiosior possessio quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter! C. Hem! obtundis me; nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Eâ fortasse tibi magìs est opus, quàm mihi. Vale.

COLL. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut studeas diligenter. B, Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuâq; utilitate. B. Frustrà mones. A. Quis ita? B. Quia non est mihi animus in literis. A. Quid ergò velles? B. Discere aliquã artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitâsti quænam ars tibi placeat potissimûm? B. Jampridem. A. Cur ergò patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor ut mihi irascatur.

A. Roga

A. Roga præceptorem ; ut illi dicat. B. Imò te oro, Dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Facies'ne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi memineris : deinde renuntia mihi quid ille responderit. A. Alioquin essem tibi nuntius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Frisius.

SAlve, *Frisi.* F. Tu quoq; salvus sis, *Michael.* Quota est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Bene habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores otiosi. F. Nihil mirum. Nam ferè sunt ejusmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras compotationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid occeperis amicè commonere, statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem aut observatorem: Oh, egóne curo? inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non feres impunè. F. Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit conti-

continuò. F. Quid tu, quæso, interea? M. Quid istud quæris? tam istud subitum fit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed qui tam citò & sensim ad scholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus usu venire solet. F. Agè, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne studentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

Unde adfers istam tuniculam? A. A domo. P. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè, quum surges è lecto. A. Benè mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

Euge, audivi sororem tuam nupsisse. D. Verum audisti. A. Quis est maritus ejus? D. Quidam civis *Londinensis*, honestis parentibus progenitus. A. Estne dives? D. Sic habetur, sed tamen pater meus hæc longè pluris facit: primùm, quòd ille sit benè moratus adolescens: deinde, quòd non solùm doctissimus, sed etiam bonarũ literarũ amantissimus: denique, quòd verus Dei cultor, & *Christianæ* religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! D. Felicem sanè non abs re dixeris, siquidẽ bonũ illud perpetuò sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idq; immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ità spero quidem: sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina *Christiana*. Sed me jam aliò revocant domestica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque bene vale, suavissime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrique, & ipsi novæ nuptæ; méque illi gratulari faustum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentissimè.

COLL. 38.

Henricus, Gerardus.

HOdie te non vidi in concione, quid id sibi vult? G. Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causa conferamus unà. G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos eâ de re conferemus! G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me; cur molestus es? H. Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. 39.

Rublius, Lepusculus.

QUid fecisti de regula mea? L. Reliqui in pergula superiore. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentiæ meæ. R. Non satìs est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precabor, ut mihi mutare velit. R. Si sapis; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris. R. I' nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUr solus rides? B. Quid tuâ? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es. B. Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut sæpe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera, tamen

admo-

admonitionem tuam in bonam partem accipio, téque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *Nam timidis & suspectis aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. E. Memini: boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathanael, Mercurius.

UNde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestræ? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor: sed familiares sic rogare ferè solemus perinde quasi rogemus, *Ut valetis? Quomodo se vestræ res habent*? M. De re aliena nimiùm percontari non decet. N. Taceo: sed videris mihi pro ætate nimis sapere. M. Nihil meum dico; id audivi sæpe. N. Ego quoque non semel audivi. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imò quia tu es percontator; quæ res non sine causâ datur vitio. N. Habeo gratiam, quod me adeò amicè moneas; posthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ità paulatim sapies.

COLL. 42.

Humbertus, Plautinus.

HEus tu, præceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem salutes. P. Ita decet facere; sed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.

Portanus, Marcus.

UNde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est coeli facies? M. Nebulosa. P. An gelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant. P. Etiámne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortasse in transitu, è stillicidio tecti. M. Imò è nubibus, scio; quòd si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. E. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M Quorsum id pertinet? P. Ad *Latinum* sermonem exercendum. M. Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, à quibus omni-

no abstinendum *Christus* præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia *Non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur,* præsertim ubi agitur de bonis & honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hactenus; instat nobis aliud negotium. M. Agè, desinamus.

COLL. 44.

Trolleanus, Bolanus.

SCin' tu quota sit hora? B. Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ jusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidascalum. T. Optimè adest.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

QUid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? ésne satis bonum? L. Imò verò est optimum; sed (me miserum) parùm abfuit quin perdideram. R. Eho quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foras exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi attulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt, qui restituent; si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquam amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes: laudavi præterea, & paucis admonui idem semper ut faciat.

faciendum. R. Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet aliàs si quid repererit. Sed quid si perdidisses? L. Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Itáne æquo tulisses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur æquo animo; sed nolo te arctiùs urgere. L. Non sumus Theologi. R. Quid ergó? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per *Evangelium* suum nos liberet ab ignorantiæ tenebris; in quibus versati sumus & adhuc versamur. R. Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi administris. L. Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amissum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus, & gratiarum actio. L. *Amen*.

COLL. 46.

Mercarius, Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Súntne novæ? M. Novæ quidem; sed para te usque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. Ostende: profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nosti? C. Quia sunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorem habent, parùm sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo me utiliter emisse. C. Non abs re; sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emisti denariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei bonitate; de quo emisti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Londini*. C. Ita ferè est mercatorum consuetudo; *Nihil enim proficiunt, nisi*

admodum mentiantur; ut ait *Cicero*, M. Sed age, ne te diutius remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero; aspice me diligenter, ut discas aliquando. M. Aspicio intentis oculis; sed mihi opus esset spatio paulò longiore. C. Istud ergo fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. M. Quo tempore? C. Post scholæ missionem, hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. M. Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva; domo adferuntur mihi satis multæ. M. Ago tibi quantas possum gratias, vale. C. Incolumem te conservet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo. M. Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

Unde veniebas modò? B. E culina. P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in schola, nonne? B. Nihil mirum; in schola non est ignis, sicut in culina. P. Abi, sapis. B. Utinam tam saperem in divinis rebus quàm in cura corporis! P. Fac sapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore, & diligentiâ. B. Non parco labori. P. Rectè facis: sed est tempus expectandum cujus progressu fiunt omnia: interea precandus est Deus assiduè. B. Bene mones; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis! P. Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capusius.

Quid tecum cogitas, *Capusi*? C. Libenter irem domum. P. Quid eò? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat, quò minùs eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi consulit quàm ipse putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multum temporis, & cùm rediisses, tibi doleret. Nonne verum dico? C. Profectò sic est. P. Mane igitur, si sapis. C. Pa-

rebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atq;utinam quod suadeo succedat tibi prosperè! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ? B. Assem cum semisse: tu verò? M. Non tantum. B. Quantum igitur. M. Unicum assem. B. Vis mihi dare mutuò? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei, sed non possum assuescere. M. Fac assuescas. B. Quomodo id fiet? M. Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere, ut nihil possimus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mutuò istum assem? M. Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego. B. Est quid m Scholasticus hàc transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere, quia viliùs indicat quàm noster bibliopola. M. Accipe; sed, quæso, unde tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut à matre petam. M. Q id si dare nolit? B. Nihil cunctabitur, cùm librum ostendero.

COLL. 50.

Montanus, Eusebius.

QUot annos habes? E. Tredecim, ut à matre accepi; tu verò? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur? M. Deest unus. E. Sunt ergo duodecim. M. In promptu est ratio. B. Sed frater tuus quotū agit annum? M. Quintum. E. Quid vis? jam *Latinè* loquitur. M. Quid miraris? semper habemus domi pædagogum & doctum & diligentem: is semper nos *Latinè* loqui docet: nihil *Anglicum* affert, nisi aliquid declarandi causà, quin etiam patrem non audemus nisi *Latinè* alloqui. E. Nunquam igitur *Anglicè* loquimini? M. Solùm cum matre, idque certà quadam horà, cùm illa nos ad se vocari jubet. E. Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus est nobis sermo, & quidem tantùm in transitu, & tamen famuli ipsi nos *La-*

tinè alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E. Ergo festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totúmne caput? L. Non certé. S. Quid ergo? utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; benè mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, Nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non sinet. S. Imò, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere. L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectò. S. Enimverò, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimé. L. Quî scis istud? S. Quia satìs est credulus nobis nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquam sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S. Sed heus, priùs meditare quid sis dicturus, ne fortè loquendo hæreas. L. Bené mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon judex.

OPtatus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusûs certamen c[illegible]
ru[illegible]

runt: tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum Moralium*. S. Nonne alterni dicetis? T. Scilicet suum uterque Distichum. S. At pueri (nè erretis) nolo vos audire tanquam judex. P. Cur non? S. Nè fortè meâ sententia alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantùm testis? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultísne præter lapsus manifestos hæsitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certiùs observare possim. P. Tene meum. T. Incipiámne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Aude (quæso) *Solomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. *Hoc quicunque capis carmen cognoscere, Lector,*
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses:*
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
T. *Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,*
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. *Cùm rectè vivas, nè cures verba malorum:*
Arbitrii nostri, &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 53.

Dionysius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme:* quando rediisti rure? G. Heri post meridiem. D. Quid mater? G. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G. Et quidem tolutario. D. Tu verò? G. Quid rogas? eram illi à pedibus. D. Non tibi fuit molestus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluissem eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra? G. Quatuor milliaribus, iisq; non admodũ longis. D. Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistíne memor promissi tui? num redîsti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quasillum. D. Hui! quasillum? tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, asini onus asportâssem; mater enim facilè permittebat. D. Quàm vellem adfuisse? C. Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissimâ corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. D. Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme.* G. Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. D. O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. C. Profectò illi gratissimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Anthonius, Bernardus.

QUid hîc solus cogitas? B. Meam deploro miseriam. A. Quænam te afficit miseria? B. Heu me miserum ecce mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam. A. An non tibi dat pater? B. Dat quidem

inte-

interdum, ſed parcè nimis. A. Eſt igitur avarus. R. Non ſequitur. A. Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam ſuppeditet? B. Paupertas; prætereà, cum peto, miratur tot nobis opus eſſe libris. A. Nihil mirum, præſertim cùm ſit pauper: ſed interim eſto animo bono, nec te afflictes, quæſo. Dabo operam, ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præſertim iis quos novit bonarum literarum ſtudioſos eſſe. B. O me felicem, ſi tuâ operâ me Deus adjuverit! A. Juvabit, ſpero: ſed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris, animũ erga te affectum reddat. B. Bene mones; nam (ut ſæpe audivi è ſacris concionibus (*Solus eſt Deus qui hominum corda gubernat & dirigit.*) A. Ità res habet. B. Vale, mi *Antoni* qui mihi animum reddidiſti. A. Tu quoque, *Bernarde*, Vale: ſed dic mihi, quæſo, quantum nummorum tibi opus eſt.? B. Si duos haberem decuſſes, abundè mihi eſſet in præſentia. A. Tace; cras (ut ſpero) divinum auxilium ſenties.

COLL. 55.

Philippus, Vultberius.

QUò nunc is? V. In hypocauſtum. P. Quid eò? V. Hoccine rogandum eſt? non frigus ſentis? P. Quotuſquiſq; nunc non ſentiat, cùm ſit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro: ſed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocauſto calefieri. V. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum ſatìs habeo; unde fit ut facilè ex capite laborem. V. Ego quoq; ſic aliquando fui; ſed paulatim aſſuefeci me ad ferenda hypocauſti incommoda. P. Et ego (ut ſpero) me aſſuefaciam: verum præſtat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æſtus deferbuerit. V. Sed nunc tempus non eſt hîc Philoſophandi diutiús: jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUÆ ſunt arbores in horto veſtro? T. Hortum habemus ſuburbanum, in quo ſunt olera, quibus veſcimur

mur quotidie; præterea ſunt in fundo noſtro bini horti variis arboribus conſiti. S. In horto quæ ſunt olera? T. De hoc mater meliùs reſpondere poſſet. Nam illîc ſæpe verſatur aut ſerendi cauſa, aut ſarriendi aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parùm prodeſſet nomina tibi recenſere, niſi res ipſas videres: quin eamus in rem præſentem. S. Potes ire quando libet? T. Poſſim quidem, matre permittente. S. Fac amabo permittat; ſed eâ lege ut me tibi comitem aſſumas. T. Id facillimè fiet; tantùm hîc me expectes: mox rediero. S. Quid ſi ea domi non eſt? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene vertat Deus.

COLL. 57.

Præpoſitus, Caulonius.

HOdie pecuniam à patre accepi, ſi tibi fortè eſt opus. C. Nihil nunc opus eſt mihi, ſed tamen gratiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quiſque id faciat? P. Credo eſſe pauciſſimos: tu me tamen non ſemel beneficiis provocâſti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non ſint commemoratione digna. P. Non eſt parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum eſt. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm ſolemus hominum? P. Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & ſæpiùs & diligentiùs. C. Illud profectò neceſſe eſt, ſi volumus ejus benignitatem ſæpius experiri.

COLL. 58.

Fatonus, Barbarius.

QUid agis? B. Scribo. F. Quid ſcribis? B. Deſcribo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Heſterna. F. Quid? non aderas? B. Imò aderam: ſed non poteram magiſtrû dictantem aſſequi. F. Quæ res impediebat? B. Quòd ſatis commodè non ſederem. F. Veneras ergo ſerius? B. Iſtud eſt. F. Cede commentarium tuum; egomet tibi ſcribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citiùs, quàm tu deſcripſero; poſt ludemus unà, ut conceſſit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem;

rem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, ne quis sine permissu ejus alteri scribat? F. Id Ego probè memini: sed unde hoc sciret? B. Rogas? cùm emendandi causâ scripturæ rationem exiget; tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergò responderem præceptori, cùm ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tua spe tantem subire periculum. F. Vah, nimiùm timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellâsses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latine* fabulamur.

COLL. 59.

Quirinus, Romulus.

VEnítne pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petîsti? R. Imò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentiâ. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. Papæ! asses viginti? quî fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. Q. Sed ægrè fortasse impetrâsti. R Imò facillimè, atque adeò cum gratiâ. Q. O mitem parentem? R. Certè mitissimum. Q. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecuniâ? R. Emam libros, & alia mihi necessaria. Q. Potésne mihi aliquid mutuo dare! R. Possum, si modo eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque asses. R Accipe. Q. O verè amicum animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur.* R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris.*

COLL.

COLL. 60.

Pædagogus, Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ horâ nescio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; clarâ voce inclamavit, Experrecti sunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. Pu. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, detersi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quietè, sine murmure & strepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemóne vobis præerat dum jentaretis? Pu. Imò hypodidascalus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere? Pu. Imò licet; verùm ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. Pæ. Hactenus satisfecisti mihi; cætera narrabis à prandio

dio, nisi aliquid negotium intervenerit. Famus nunc in aulam ad prandium, nè magistro in mora simus Pu. Audivi modò signum dari. Pæ. Opportunè datum.

COLL. 61.

Magister, Discipulus.

UBI finivisti narrationem ante prandium? D. Cùm vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellâsti, præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagister pulpitum ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, túmque [illegible]cè precatur; ubi precatus est. Recipite, inquit, vos [illegible] quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquirit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiari auctoris scriptum. Pronuntiávimus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id præcipit, respondent: ego quoque jussus ab eo, respondeo; laudat illos qui bene responderint, de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremò palàm præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, lætíque discedimus. Satísne tibi feci, præceptor? M. Imò cumulatissimé. D. Placétne tibi

tibi: ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? M. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem ad *Psalmorum* cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

COLL. 62.

Pædagogus, Puer.

ADes, *Carole*? Pu. Adsum, præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiscipuli tui? Pu. Adhuc docentur à subdoctore. Pæ. Tu verò jámne pronuntiâsti contextum prælectionis in crastinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satísne rectè? Pu. Satìs gratiâ Deo. Pæ. Quis te audivit? Pu. Ludimagister. Pæ. Bene habet; sed est, quod monere te velim. Pu. Eho istud audire percupio. Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debemus, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœlestis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos; & qui non modò suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis, bonísque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pæ. Verè omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin' tu quid sit? Pu. Sine me paulisper cogitare. Pæ. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possim exprimere. Pæ. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atq; etiam. P. Dic tandem. Pu. Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem & sub *Satanæ* tyrannide captivum, ac morti æter-

næ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ & maximè ignominiosâ. Pæ. Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè verò. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. Pæ. Agè, profer locum ex *Johannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non peccat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. Pæ. Hactenus, satis; sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius *Christus* de seipso loquentis. Pæ. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum nocte venerat. Pæ. Faxit ipse *Christus*, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. Pu. Faciet, speró. Pæ. Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. Pu. Ità precor. Pæ. Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiã rides? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. P. Scio non idem esse. O. Cur ergò sic respondisti? nonne istud ridere est? P. Et ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu sum loquutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Nè quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. O. Non irascor; sed officium meum

meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi, inquam, nihil mentiar. O. Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis, cùm tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergó? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram, pace tuâ dixerim. O. Quî potest illud fieri? P. Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderint, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm reverà non essem. O. In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imò tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLL. 64.

N. O.

ERgóne abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquámne es reversurus? O. Non, spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N. O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? O. Nè doleas, esto ánimo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantoperè; nec enim hâc separatione

corpo-

corporum interitura est amicitia nostra, quin potiùs accrescet magis; & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultrò citróque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid? quòd mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lachrymas. N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. M. O quàm triste divortium!

COLL. 65.

Messor, Valensis.

NON meministi præceptorem, tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probè memini. M. Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam si modò attente audias. V. Dic, obsecro; audiam attentissimé. M. Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? M. Nè illius contagione depraveris; nôsti enim esse pessimum. V. Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe. V. Quid igitur mihi faciendum censes? M. Dic semel & seriò, & quasi animo irato. Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, adeò sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuâ causâ virgis palàm cædar. V. Quid si velit aliquid contrà respondere? M. Abrumpe illi sermonem, téque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLL. 66.

G. H.

VIsne permanere in ista ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hac re consilium, quæso. G. Inprimis meum sæpissime & ex ani-

mo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremò, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis? G. Neminem neque lædito, neque offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres, ac bene omnibus quoad poteris, facito. H. Quid ista mihi conferent ad studiorum profectum? G. Plurimùm. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit; denique studia tua ità promovebit, ut majores in ea re progressus indiès facias. H. Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam ùti perpetuò valeam, tibíque aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiáque honesta semper prosequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 67.

Castellanus, Mesardus.

QUid egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Aín' tu? M. Sic est profecto. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convalescit: gratia Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorum summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito; sed cujus operâ? M. Domini *Sarrasini.* C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerint ista medicamenta. M. Sine me aliquantisper recordari. C. Sino; dic tandem quæ reminisceris. C. Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt? M. Ecquid ineptè, ità rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaq; si cupis ampliùs scire, quære tute ipse ab iis potiùs qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis.

C. N

C. Nè mihi succenseas, oro. M. Cur tu es adeò curiosus? C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu, quâ horâ rediisti in Gymnasium? M. Hodie mane. C. Dedistine excusationem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum bene inquit. Tu verò ubi eras? C. Hesterno die rus iveram cum patre. M. Age, videamus quid simus reddituri horâ secundâ; nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

COLL. 68.

Grangerus, Torquetus.

VIsne ire mictum? T. Satis otiosè minxi. G. Eamus unà, quæso, ut parum fabulemur. T. Tace, inepte, nisi vis accusari. Non est fabulandi tempus; nonne debuisti meire, cum [illegible]? G. Debui, sed oblitus sum. T. Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: ne sis posthac tam obliviosus. G. Parebo tibi, & meminero.

COLL. 69.

[illegible], Gassinus.

QUid cogitas *Gassine*? cave tibi obsecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua ex causa? M. Ex nimia lusûs intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æstuas, totus sudore mades. G. Rectè & in tempore admones: Profectò non sentiebam. M. Desiste, si me audis. G. Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consilium? M. Deterge faciem sudariolo, & indue te celeriter, nè subitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam: nam ferè morbis sum obnoxius. E. Quid est causæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo sim corpore. M. Tantò magìs debes tibi cavere. G. Istud probè novi, & parens uterq; me monet sæpissimé. Sed quid agas? naturâ proni sumus in nostram perniciem. M. O mi *Gassine*, non est voluptati serviendum, sed temperantiâ valetudini consulendum est.

est. G. Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. M. Teneo; sed de his aliàs. Jam satìs indutus es. Non est quòd hîc morêre diutiùs. G. Vale, *[illegible]*, monitor amicissime. M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gassine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robinerianus, Bobussardus.

VAlde miror cur hodie mane non adfueris. R. Quid miraris tantopere? nihil hîc est novi [illegible] quotidie, imò ferè horis singulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis accesserit. B. Istud certè rarò contingit; plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini honoris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur abfueris. B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. matris. R. Dictavítne tibi ipsa? B. Quid scripsissem, nisi dictâsset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæso, scire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avidè quæris? R. Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris; omitte me. R. Ausculta paucis. B. Age ausculto; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putâssem te ignorare. R. Dic tandem, quæso. B. Est *Londini*. R. Quando est profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam.

discam. R. Næ tu magnificè loqueris; sed dic mihi seriò, potésne res tantas efficere? B. Egóne istud mihi assumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penès me esse. R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipse spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum refero quicquid inest in me boni. R. Istud rectè, & laudo equidem; ne tibi videar nihil aliud quàm garrire. B. Cùm illud dicerem, jocabar sané. R. Ego sic accepi: sed tu (ut coepisti) perge discere, & sapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Bene speras, & ego idem spero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem constabit, nisi ope Divinâ prorsus ero destitutus. R. Avertat ipse Deus! sed audin' tu horologium? B. Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

Duo quæ sequebantur colloquia de consilio auctoris sunt translata ad finem hujus secundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emistíne? M. Emi. R. Quantum emisti? M. Schapum. R. Quanti? M. Quinq; quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit. R. Bona est profectò; in quem usum emisti? M. Ineptè quæris. Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Imò alius. M. Quis cedo? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum mercator. R. Utimur etiam chartâ ad siccandum recentem scripturam. E. Satis scio: sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Est Ergò multiplex chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum. M. Quem? R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba foetent. R. Dicam igitur, quando ità vis. M. Dic liberé. R. Ad tergendas nates

in latrina. M. Illuc non referuntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ità sanè, non me pœnitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Brasius.

HAbésne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imò; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minús. B. Quid si aceto dilueres? H. Indè charta perflueret. B. Quid scis? H. Audivi è quodam magistro, qui me docebat scribere. B. Ego verò aliud audivi magis mirum. H. Narra mihi, sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod aceto liquefactum est, ægrè eluitur. H. Fieri potest; sed interim dà mihi parùm in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce? infunde. Vah! quàm liquidum est. B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor! B. Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? H. Miscui satìs; quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propriùs; éstne satis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ità compressi ut ferè sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè mediocre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentum tuum. H. Ecce! infunde. Ohe, jam satìs est: quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. B. Commisce iterum,

etiam

etiam atque etiam. H. Numquam poſſet coquus ſua jura & condimenta meliùs confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam ſententiam, ut interim dicam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgò dicitur) *eſt rerum Magiſtra*. Habes. H. Dicto citius. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignoraret, quod eſt adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meliùs ubi ſcriptura bene deſiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam ſiccata eſt plus ſatis. H. Oh, vide quàm nigra ſit. B. Dixíne verè? H. Aliquando periculum feceras ſcilicet. B. Conſtabit igitur experientiam eſſe rerum magiſtram. H. Quiniam hinc experimur ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philoſophari; itaq; diſcedo. H. O longum ſermonem de nihilo; B. Nihll me poenitet; alioquin inerti otio torpuiſſemus.

COLLOQUORUM SCHOLASTICORUM

LIBER III.

Cui inſunt magiſtri colloquia cum diſcipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ità legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus diſcipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Diſcipulis, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salve per *Jeſum Chriſtum*. An ſurrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo, gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii ſe induunt, alii jam ſtudent gravirer. P. Adeſtne vobis hypodidaſcalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum, vóſque diligenter commendate Domino

Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ità solemus præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcircò ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuistine hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam cùm jubebis. L. Quis habuit concionem? D. Dom. N. L. Quotâ horâ incepit? D. Septimâ. L. Unde sumpsit thema? D. Ex Epistola *Pauli* ad *Romanos*. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respondisti; nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? D. Nihil quod referre possum. L. Nihilne! cogita paulisper, & vide nè turberis; quin esto animo bono. D. Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem? D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio, nisi quod fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omninò abstinueris. D. Abstinui quoad potui. L. Fac ità esse; non tamen satisfecisti Deo, cum scriptum est, *Declina à malo, & fac bonum.* Sed dic mihi quæso, quâ gratiâ illuc iveras potissimùm. D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. L. Non potuisti nebulo? imò noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An

ni adeò puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti profectò, idq; largissimè. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certè ex animo. L. Fortasse; sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah Magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nulla ex malitia. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante; sed id parùm curas. D. Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Age, condono culpam tuis lachrymis: tibique eâ lege ignosco, ut promissi memineris. L. Gratias ago, magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. N. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

MAgister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Qui scis? N. Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis. M. Dic hypodidascalo meo. N. Non est in musæolo suo. M. Qui scis? N. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. M. Dic primæ classis doctori, ut mittat è suis aliquem. P. Quid si nollet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLL 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

MAgister. M. Hem! quid est? A. Sunt quidam, qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? A. Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

COLL.

COLL. 5.

Ganellus, Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras manè? P. Hodie man palàm dixi ante è schola missionem. C. At ego no aderam, præceptor. P. Roga condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodi eram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium ali quod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petivis veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potiùs C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloqueba ris in area quosdam viros honoratos, qui te conventu venerant. P. Abi, nunc recordor.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEus! *Martinè*. F. Hem! præstò sum, here. P. Ac cerse mihi huc quinque publicos observatores quo hesterno die in hunc mensem elegi: nóstin'? F. Optime nam egomet aderam. P. Sunt (opinor) in suo quisque audi torio: festina. F. Quamprimùm rediero. O. Adsumus omnes præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satìs era jubere; nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vo huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commoneface rem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno di palàm in aula nostra communi vos elegerim, auspicat sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini déque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes; deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postrèmò, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum

vide-

[...]beatur; vos tamen credite cùm honorificum tum san[ctum] esse vestrum illud ministerium. Quòd si aliter existi[ma]bitis, fieri non potest, ut munere vestro rectè fungami[ni]. Itaque ego vos hortor, quantùm possum, & per *Je[sum] Christum* obtestor, ut cum Dei timore atque reve[re]ntiâ diligentiam præstetis in iis omnibus, quæ intelli[g]eris ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit [pa]rtis favor, odium, gratia, studium vindicandi, & simi[lia] quæ transversos agunt homines, & sincerum corrum[pu]nt judicium. Nè timeatis improborum minas quibus [...] animos adolescentium ab officio solent absterrere. [Q]uam enim habent in vos potestatem? potiùs eum time[te], qui vester est Dominus, qui vitæ ac necis potestatem [ha]bet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob [oc]ulos semper obversetur: incurretis (scio) in aliquot [im]proborum ac dissolutorum odium; sed pluris sit vobis [...]ius Patris vestri cœlestis amor & charitas, quam om[niu]m omnium hominum inimicitiæ. Estote semper memo[res] verbi illius, quo Servator noster & summus præceptor [su]os discipulos ad constantiam hortabatur: Si *vos* (inquit) [*od*]*it mundus, scitote quod me prius odio habuerit.* Vos igitur [pr]opter ipsum *Christum*, omnes flocci facite nebulonum [min]as, offensiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei [po]ssitis inservire fideliter. Hæc sunt, de quibus nunc pro [te]mporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præ[ter] illa, quæ vos in aula hesterno die audivistis. *Primus Ob.* [M]aximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime, [&] *Christum* precamur, ut sua dona tibi semper adaugeat. [A] te verò vehementer petimus, ut (si tibi molestum [n]on est) præscriptam des nobis hortationem tuam, quo illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus. P. Id ego faciam primo, quoque tempore, quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimùm sit nobis hac [in] re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones,

&

& sic ego jampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magister.

LIcétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptias consobrinæ. M. Quando est nuptura? C. Crastino die. M. Cur tam citò vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. M. Per me licet eatis; hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus ut expectemus repotia? M. Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite, & ab omni cavete intemperantia; faciteque ut *Luceat lux vestra coram hominibus ut glorificetur vester ille cœlestis Pater.* C. Ità quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magister.

LIcétne exire, magister? M. Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. M. Quid istud opus est? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia.* L. Illud vulgatum est apud nos proverbium. M. Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister, mei negotii occasionem amittam. M. Abi, & festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? P. Quid causæ est? B. Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsores

sorem adeamus. P. Quid eó? B. Refectum capillos. P. Quid nunc opus est? B. Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patruum. P. Ite, & maturè redite ad studium. Sed, boni pueri! adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eó? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidiè exitis sexies? quin expectate in crastinum diem, ut eatis cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonstrina. P. Quid tum? satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

PRæceptor, accersor à Patre. P. Ubi is est? B. In diversorio. P. Quando venit? B. Advenit modó. P. Quis tibi tam citò nuntiavit? B. Misit ad me famulum. P. Ubi est? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? B. Noluit intrare. P. Quid ita? B. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam; deinde abi; sed cura ut quamprimùm huc adsis. B. Eo vocatum.

COLL. 12.

Ludimagister, Rusciņæus.

UBI est *Martinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eó? R. Emptum, ut dixit, cingulum. L. Injussu meo exire non debuit; sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se horâ secundâ reversurum, ut det nobis. L. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. L. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iver. s domum? S Petitum merendam

P. Quam

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuistine exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut priùs cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satìs studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem? L. Quem in usum? G Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecem: vis ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, nè dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item: cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

COLL. 15.

Grivetus, Ludimagister.

PRæceptor, licetne prodire? L. Quamobrèm? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid itá? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habésne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Gerardus.* L. Ite sanè, & cavete ne vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

PRæceptor, licétne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ità videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt, foràs ambulatum. L. Quò vultis exire? V. In proxima suburbana. L. Quid autem agetis ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis & honestis rebus. S. Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. L. Nunquam deest Dei laudandi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò; sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? L. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præsertim cùm pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturi ad cœnam revertimini.

COLL. 17.

Isaias, Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad sartorem. L. Quid eò? I. Petitum femoralia. L. Jámne facta sunt? I. Sunt, opinor. L. Rectè *opinor* dicis, quia res incerta est. I. Atqui promiserat mihi in hunc diem. L. Quid si fallat? I. Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices. I. Vis tamen, præceptor, si mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis præceptor? L. Imò, ut properes, nè desis prælectioni. I. Bene mones, abeò.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

LIcétne prodire? P. Quò? C. Domum. P. Hem tam sæpe ire domum? C. Mater jusserat, ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratiâ? C. Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. P. Quid istud? Súntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admonuistis? C. Non ausi sumus. P. Quasi verò illa sit usque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potissimùm gratiâ, ut vestram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quiescite.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? L. Quid eô? T. Petitum panem. L. Non tibi restat? T. Restat quidem, sed parùm admodum. L. Quid frater? éstne tecum iturus? T. Jussit pater. L. Quando convenisti illum? T. Die *Jovis*, cùm venisset in hanc urbem. L. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. L. Non mentiris? T. Non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex condiscipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adsunt *Blasius* & *Audax*. L. Estne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Quî scitis? D. Vidimus ejus patrem, audivimus ipsa verba. L. Si ità est, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor. L. Vos servet Dominus meus. T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! quando huc aderitis? T. Crastino die, vesperi, Deo juvante. L. Cura, ut promissi memineris. T. Curabo. L. Scilicet, ut soles. T. Imò meliùs spero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter; iterum vale præceptor. L. Vos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æstum solis. T. Ità facere solemus.

COLL. 20.

Magister, Villarianus.

QUid sibi vult, quod absueris hâc totâ hebdomadâ? V. Oportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adessem, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præstabas? V. Sæpius ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. M. Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. M. Hæccine vera sunt omninò? V. Habeo testimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis scripsit? V. Famulus noster, matris nomine. M. Agnosco ejus manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licétne igitur

tur redire in ſedem meam? M. Quidni liceat, cùm mihi ſatisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLL. 21.

Lætus, Hypodidaſcalus.

PRæceptor, licétne mihi prodire? H. Quæ tibi eſt prodeundi cauſa? L. Eſt mihi eundum ad forum. H. Quid eò? L. Ut emam corium. H. In quem uſum? L. Ad calceorum ſoleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Quâ in re? L. In ſcribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, ſi quem in foro ſtratium offendero. H. Abi; & memineris ad horam ſtatam adeſſe. L. Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagiſter.

PRæceptor, tuo permiſſu horâ primâ prodieram; nunc redeo. L. Curaſti negotium tuum? A Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota eſt hora? A. Inſtat ſecunda. L. Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Euſebius, Præceptor.

PRæceptor, viſne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus eſt tibi pecuniâ? E. Ut *Sylvio* ſatisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Aſſem cum ſemiſſe. P. Quo nomine? E. Quia ſcripſit mihi aliquot colloquia. P. Oſtende. E. Vide, ſi placet. P. Adi hypodidaſcalum; dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non eſt quod agas; ſed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; oſtende ipſi hypodidaſcalo.

COLL. 24.

Blaſius, Ludimagiſter.

LIcétne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te cauſa movet? B. Juſſerat ille, ut ſe hodie convenirem diceret per otium. L. Quando juſſerat? B. Nudiuſtertius.

 L. Ubi

L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est è regione templi. L. At vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel* & *Corderius*: visne ut eos accersam? L. Mane, ego illos conveniam. Sed dic quid eget autor opera tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cum primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut maturè ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

COLL. 26.

Gasper, Ludimagister.

LIcétne prodire præceptor? L. Quò? G. Primùm a sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Suntne lacerata? G. Adeò lacerata; ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ita placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. L. Cum aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptu adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, q tecum prodire velit? G. Imò *Johannes Fluzianus*. L. Quo habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur unà & redite similiter. G. Nunquid vis præterea? L. Ut maturetis reditum, nè merenda vestrâ mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne nobis prodire? L. Estísne multi, qui prodire vultis? F. Ferme omnes. L. Quid hoc sibi vult? F. Est hodie mercatus; indè fit, ut ferè sibi quisqu

veli

velit aliquid emere. L. Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum prodeundi causam possum cognoscere; adite igitur subductorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. F. Gratias agimus, præceptor humanissime.

COLL. 28.

Magister, Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* convenisti? T. Hodie. M. Ubi? T. in templo. M. Quotâ horâ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogâsti quando sit rediturus scholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Nescio*, inquit. M. Debuisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci & multis quidem verbis. M. Benè fecisti: sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ita videtur faciam, idque diligenter. M. Fac igitur primo quoque tempore; sed audi, scribe plenissimè, deinde literas tuas mihi ostende priusquam des perferendas. T. Sedulò faciam, præceptor.

COLL. 29.

Furrarius, Magister.

PRæceptor, licétne mihi exire? M. Quò tibi eundum est? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium? F. A tonsore, ire cupium ligulas; illinc me ad sutorem conferre. M. Cur ad sutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigium. M. Ista omnia quando confeceris? F. Intra horæ spatium, ut spero. M. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. F. Fieri potest; sed si vero diutiùs mihi morandum illic esse, expectabo in diem Sabbati. M. Estne alius, qui prodire velit? F. *Pomanus* ait se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse? F. Scio. M. Ite igitur unà; curate diligenter suum uterque negotium, ne sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

LIcétne exire? P. Quò? C. Ad sartorem. P. Quid eò? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi

 est

est materia? C. Niger pannus. P. Ubi est? C. In arca meâ. P. Sartor autem quis tibi est? C. *Petrus Sylvius*. P. Estne peritus artifex? C. Sic audivi; & est notus patri meo, qui jussit, ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochei*. P. Non nimis longè est; cave discurras. C. Cavebo. P. Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Luterinus, Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrum, *Ubi est follis?* vel *Cedo follem*; non apparet utrum *follis* sit masculini, an fœminini generis. P. Non apparet, fateor; quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogâsti? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi molesti simus. P. Quasi verò istud unquam præ me feram, contra, eo magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus suâ bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, cujus generis est *follis*? P. Masculini. L. At ego potiùs fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita quale est *pellis*, magna ex parte fœminini sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat.* *Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis*, *piscis*, *axis*, &c. L. Sed unde illa dignoscam? P. Facilè cognosces, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latinè* loquentes attentè observa, téque ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. *Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia.*

L. Expe-

L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me anno spatio doctum videre. P. Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; sed quid illi respondere possum, cum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignosce mihi, quæso, præceptor, quòd te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti, non enim occupatus eram. Præterea, si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

COLL. 32.

Castronovanus, Præceptor.

SAlvus sis, præceptor. P. Auspicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P. Quem quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor ne patri in mora simus. P. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed estne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

COLL. 33.

David, Ludimagister.

PAter meus tibi salutem plurimam dicit. L. Ain' tu? quando rure rediit? D. Herì tantúm. L. Ut valet? D. Optimé. L. Mater verò ubi est? D. Adhuc est in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aureliæ*. L. De illa quid audistis? D. Esse bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Dominus

minus Deus conservet eum. D. Ita precor. L. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulò.

COLL. [illegible]

Bochardus, L[illegible].

PRæceptor, licetne pauca? L. [illegible]. B. Cur non dicimus *hic arbor* sicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. Quia loquendi usus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia; sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui rectè & purè loquuti sunt. Nam ipsa *Latinitas* usu & authoritate magis quàm ratione constat. B. Da igitur authoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris annosæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hìc manifestè vides & genus & accentum? B. Video, præceptor. Sed suntne alia eodem accentu? L. Inprimis *Græca* omnia, ut *Castor, Castoris*; sic *Hector, Nestor*, & similia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor, æquoris*, *marmor, marmoris*: sunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*, & ex eo compositum *immemor*. Talia quoque sunt ex *decus* & *corpus* composita, ut *indecor, indecoris*; *tricorpor, tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam illa ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipsa, quæ tuo labore & diligentiâ inveneris, firmiore tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quòd me tantâ humanitate non solùm doces, sed etiam admones. L. Bene facis; sed interim volo memineris, soli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustrà enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nôsti istud Apostoli; *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed, qui dat incrementum, Deus*? B. Essemus profectò plumbo stupidiores, si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, tàmque diligenter. L. Tantò diligentiùs vos oportet tum meminisse tum recordari. B. Sed jam tempus est, ut ad quotidianum pensum te referas. Ego verò interea me abdo in musæolum.

COLL.

COLL. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latinè, A book.* O. *Liber.* P. *Liber,* cujus generis? O. Masculini. P. Qui scis? O. Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O. Etenim quotidie loquentes, sic dicimus, *Hic liber cujus est?* Dicimus item singulari numero *Liber meus, liber tuus, bonus liber,* & similia. P. Bene respondisti, sed quis loquendi usum te docuit? O. Tu ipse, præceptor. P. Ergóne tenes omnem usum linguæ *Latinæ?* O. Si tenerem, non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi; responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sané. P. Agé gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! O Præceptor quid hoc sibi vult, Quod mihi nunc precaris. P. Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis. O. Meminero, præceptor. P. Addendum fuerat, *Deo juvante.* D. Oblitus sum, fateor.

COLL. 36.

Ludimagister, Daniel.

ATtende, *Daniel,* quæ dicam *Latinè* bene *Anglicè* vertere. D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentissimè, & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum soles. L. *Quid opus est?* D. *What is needfull.* L. *Gallinæ.* D. *To an Hen.* L. *Ut.* D. *That.* L. *Illa.* D. *She.* L. *Sit.* D. *May be.* L. *Bona.* D. *Good* L. Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præeris. L. *Quid.* D. Est nomen. L. *Opus.* D. Nomen. L. *Est.* D. Verbum. L. *Gallinæ.* D. Nomen. L. *Ut.* D. Conjunctio in hoc loco. L. *Illa.* D. Pronomen. L. *Sit.* D. Verbum. L. *Bona.* D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut singula paulò pleniùs intelligas. D. Quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. D. Præito igitur ut cœpisti. L. *Quid.* D. *Quid, cujus,* nomen substantivum anomalum.

malum. L. *Opus.* D. *Hoc opus, operis,* ut *hoc onus, oneris.* L. Falleris, *Daniel.* D. Quid ita? L. Quia *opus* hic est adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Est indeclinabile. D. Me miserum! nunquam istud audieram. L. Addendum fuit, *quod sciam,* vel *quod meminerim.* D. Quamobrem? L. Quia fortasse audieras, sed memineras male. D. Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid *Anglicè* significat istud nomen? L. Non solet *Anglicè* verti, nisi junctum cum verbo *Sum, es.* D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi chartâ, atramento, pecuniâ,* & similia? D. Sæpe dico, fateor, & sæpe audio; parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus est mihi pecuniâ ad libros emendos, I have need of money to buy Books;* vel sic, *I want money;* vel, *I have to do with.* D. Da vel aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou hast need of rods, that thy sloth be driven away.* D. Fateor equidem, præceptor, sed Deus (ut spero) mei miserebitur. L. Omnium miseretur Deus, qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Est.* D. *Sum, es, esse,* verbum anomalum. L. *Gallina.* D. *Gallina, gallinæ,* ut *mensa, mensæ.* L. *Ut.* D. Non declinatur, quia est conjunctio; *Anglicè, That, to the end that, for that.* L. *Illa.* D. *Ille* generis masculini; *illa,* fœminini; *illud,* neutrius. L. Declina in fœminino. D. *Illa, illius, illi,* &c. L. *Sit.* D. Jam dictum est. L. *Bona.* D. *Bonus,* generis masculini; *bona,* fœminini; *bonum,* neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Justus, justa, justum: bonus, bona, bonum.* L. Nunc mutuò vos interrogate, ut pleniùs omnia tractetis.

COLL. 37.

Blunderias, Hypodidascalus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licétne mihi ire domum? H. Cur ante horam? B. Pater jussit ut nunc adirem. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villam mittere. H. Quid eò? B. Petitum uvas, & eâdem operâ nunciatum

aliquid villico noſtro. H. Quid ſi fallis? B. Adferam teſtimonium ut ſoleo. H. Quando redibis? B. Horâ primâ, ut ſpero. H. Qui tam citò? B. Villa noſtra non longè hinc eſt. H. Ito ſane.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placétne audire excuſationem meam? H. Quando abfuiſti? D. Heſterno die. H. Quotâ horâ? D. Primâ. H. Quæ fuit cauſa? D. Accerſitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nunciavit? D. Famulus noſter. H. Cur me non adivit? D. Quia dicebat ille ſe urgeri feſtinatione. H. Súntne tibi teſtes? D. Adſunt, præceptor. H. Abi, ſede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidaſcalus, Michael.

CUR non veniſti citiùs? M. Expectabam fratrem. H. Ubi eſt? M. Reſtitit in foro. H. Cur eum non adduxiſti? M. Volebat emere atramentum. H. Imò pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Neſcio, tamen illud dicebat. H. Cùm ſitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia ſibi propria? M. Illud eſt. H. Admone me, cùm venerit, ego illum docebo quid ſit fraternitas. M. Faciam præceptor. H. Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

LIcétne abeſſe horâ ſecundâ? O. Quid habes negotii? D. Pater eget operâ meâ? O. Quâ in re? D. Ut ſibi aliquid ſcribam. O. Sed interim non reddes quæ præſcripta ſunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittíſne igitur ut abſim, præceptor? O. Agé, permitto; ſed ità ut craſtino die ſcriptum adferas teſtimonium. D. Ego ſemper tibi adfero aut à patre ſcriptum, aut à noſtro famulo, patris nomine. O. Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me paſcunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic ſalutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLL.

COLL. 41.

Magister, Gasparinus.

HEus! Gasparine. C. Heus! præceptor. M. Quid fit frater tuus? C. Ægrotat. M. Qui scis? C. Satis apparet. M. Quo signo? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recepit se domum? C. Non ausus est. M. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter ut ille se habet. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam, Præceptor.

COLL. 42.

Hypodidascalus, Tiliacus.

HEus! Tiliace, sequere me in cubiculum: est quod ego te seorsum monitum velim. T. Adsum præceptor. H. Nunquámne maturè in scholam venies? T. Non possum venire citius. H. Semper istud dicis: quid impedit? T. Nemo est domi nostræ qui me expergefaciat. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. H. Imo, tu (ut opinor) non curas surgere. Dicisne verum? dic: quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H. Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pudet. H. Nè pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vade ad matrem ejus & roga. T. Nè mittas, oro præceptor, dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè, esto animo bono. T. Sic est profectò, ut dixisti. H. Non satis istud est: volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum primùm nihil respondeo, quasi serio dormiam; deinde, si magìs urgeat, attollo ægrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H. Quàm pulchrè narras! Itá me Deus amet, nunc te magìs amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidéque.

H. Quam-

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H. Cùm redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet; nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico quin pa[illegible] cedas virgis, idq; acerbissimè. H. Belle quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctésque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt illud monere concionatores; tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quàm felix esses! T. Satis in præsentia felix ero, si tantùm me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus; sed eâ lege, ut promissi tui memineris, & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi [illegible]tasti. T. Quid igitur restat, quò minùs abeam liber? H. Imò aliquid restat; mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor? H. Inter cætera excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. *Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum,* cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum *Petri* Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii* (inquit) *estote, & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiosè usurpes in posterum, neque illud solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parentibus,

bus & mihi, & condiſcipulis tuis; denique (id quod eſt præcipuum) charus eris Deo, qui ſtudia in gloriam ſui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum ſentio ex iſta admonitione tua! H. Vehementer ſanè gaudeo, & tuâ & condiſcipulorum causâ. T. Quid ſi narras illis meam pœnitentiam? H. Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo diſcant nihil eſſe acceptius Deo quàm culpam agnoſcere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adeſto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantiſſime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER IV.

Paulò graviora continens, præſertim in moribus & Chriſtianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Fryſius, Samuel.

OBſecro te, *Samuel*, da mihi operam pauliſper. S. Qu
iſtud eſt? F. Neſcio quid incidit mihi in oculu
qoud me habet valde malé. S. In utrum oculum incidit
F. In dextrum. S. Vis inſpiciam? F. Inſpice, amabò
S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non qu
à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo ſiniſtrâ man
F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Exim
quæſo, ſi potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene
quid eſt? S. Cerne tu ipſe. F. Eſt mica pulveris. S. E
quidem uſque adeò puſilla, ut vix cerni poſſit. F. Vid
quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Hau
mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribu
oculo tenerius eſſe dicitur. Indè etiam fit, ut experiamu
nihil eſſe nobis charius. F. Hoc Deus approbat, cùm d
ſu

suæ in nobis charitate loquens apud *Zachariam* (2. cap.) sic ait; *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* S. O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! F. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantulum: nempe quia fricuisti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere? S. Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? F. *Experientia est rerum magistra.* S. Ità vulgò dicitur. F. Quid pretii dabo isti medico pro labore? S. Quantum pacti sumus. F. Brevis est conclusio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! S. Quin potiùs avertat Deus. F. Bene correxisti; dixeram imprudenter, at sine dolo. S. Sic accepi; sed interim jocari licet, præsertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. S. Faxit, precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

Ecce! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non est quod agas: sed tu satísne usus eras? A. Satis diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. C. Quoties opus erit, quæso ne parcas rebus meis. A. Non parcam, quando ità jubes. C. Pergratum mihi feceris. A. Gratiam habeo maximam; tu verò nostris utere si quis usus fuerit. C. Non est quod moneas; satis meà sponte sum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Esto, aliquando tamen senties. A. Ita velim; bene vale. C. Te servet Dominus Deus.

COLL. 3.

Claudius, Quintinus.

Cur diligenter audire debemus Evangelium? Q. Ut discamus Deum colore ex voluntate ejus. C. Nihil aliud respondes? Q. Quid responderem? Nihil enim scio præterea. C. Nonne etiam ut sobriè & justè vivamus? Q. Declara mihi illa duo adverbia, quæso. C. *Sobriè*, i. e. continenter: *justè*, i. e. in justitia; nempe, ut suum cuique tribuamus. Ità fit, ut *sobriè* ad vitam cujusque privatam pertineat; *justè* autem ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. Q. Sed audi, mi Claudi; nonne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probè sentis, Quintine: sed volui experiri, an responsionem meam rectè intelligeres. Q. Bene fecisti. Nam de sincero cultu divino intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem; sed nos hora ipsa admonet, ut discedamus.

COLL. 4.

Observator, Baptista.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Cur non sæpe mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge, precor. B. Nihil est quod mihi preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nôsti cætera. B. Sed oro te, mi *Nicolae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O. Nunquam finis esset, adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiorem, cùm primùm commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. B. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? O. Ego verò, atque libens.

COLL. 5.

Castrensis, Richardus.

QUid consilii tractabas modò cum præceptore? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut nè palàm facias. C. Non ideò (crede mihi) te rogo, ut id proferam: quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tam cupidè rogas? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audierim. R. Itane paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi uni, idque à præceptore, creditum est? C. Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. R. Egóne tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices sat commode, ut istud mihi persuadeas. C. Dabo fidem

dem me taciturum. R. Etiamsi ter quaterve sanctissimè juraveris. *Non prodest.* Proinde tu desine petere mutuari. C. Hem! Ubi est illa nostra amicitia? R. Nescis illud dictum Sapientis, *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris?* C. Audivi aliquoties; sed *quod amico dictum sit, nemini dici mihi videtur. Est enim amicus quasi alter idem.* R. Eadem tibi dicet quis scire ex te volet, & item alius qui ex illo; atque ità ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum Imperator, ut te missum faciam. R. Pergin' molestus esse? C. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? N. Nescio. Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid si accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare, sed, ut confido, pater non temere me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo, hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cùm Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. D. Ergò precemur eum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUA pecuniâ emisti librum istum? H. Quâ censes, nisi meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egóne exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut *Latinè* semper condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimùm confert nobis ad *Latinè* loquendi facultatem. Sed *nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur.* A. Est ut dicis; sed *est brevis puerorum ira.* H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo dies.

dies. A. Miror quod eum non viderim. H. Non est quod mireris. A. Quid ità? H. Quia vix sesquihoram hic commoratus est. Cum enim de equo descendisset, meque paucis esset alloquutus, ascendimus, inquit, *in tuum cubiculum, ut ibi seorsum liberius colloquar.* A. Sed, antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum esse. A. Quid ille, cùm præter spem te valentem invenit? H. Mirificè affectus est gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. A. Libenter hæc audio; perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, unà precatur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. *Opus* (inquam) *Pater. Qua* (inquit) *re eges? Liber* (inquam) *decem assium.* Tum ille promit ex marsupio decussem, eum mihi in manum dat: & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abiit. A. Cur tibi plus dedit quàm petiveras? H. Illud ineptè quæris. Scilicet, ita lætus erat, quòd me, præter spem, bene sanum offenderat; quod si vel coronatum petivissem, tam facilè dedisset mihi. A. O quantum debes illi summo Patri, qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Ne cogitari quidem potest quantùm debeam. Nam etiamsi nihil unquam dedisset, deberem tamen non parùm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? A. Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

COLL. 8

Severinus, Villaticus.

UBI nunc est frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? in militiam? V. Sic res est. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jampridem literarũ satietas eum ceperat. S. Quid ità? V. Nescio, nisi quia volebat liberiùs vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid? putas permisisse? patre absente, matre invitâ, profectus est. S. O miserum adolescentem! V. Imò verò miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri, qui sequuntur illud vitæ genus:

genus: nempe, spoliabit, rapiet, ludet alea, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde scis illud? V. Audivi nuper ex patre, cùm cœnaremus. S. Quorsum narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse tutius quàm Deum timere, qui custodit parvulos, eósq; in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse soliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrisque præstemus quod ipse nobis in sua lege præcepit! V. Ità faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas, Orosius.

Audio fratrem tuum jam rediisse ex *Germania*. O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illìc habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illùc fuerat à patre, ut *Germanicè* disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illìc diutiùs? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellum adolescentem! quotum agit annum? O. Septimum decimum, si rectè mater meminit, ex qua id audivi sæpe. L. At quo vultu à patre acceptus est ejus adventus? O. Rogas? Pater non sustinebat aspicere: quinetiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire è conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu Magistratûs. O. Nescio; tamen conabatur. L. Quid postea factum est? Cubuitne domi vestræ? O. Minime verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nostin'? L. Tanquam digitos. O. Eò missus est à matre, dum patris ira defervesceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat pœnitere,

quòd sic excanduisset, quódque tam graviter accepisset filium. L. Nempe diés ejus iram leniverat. O. Eâ tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. L. Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeo tenerè nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenesne versum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furcâ licèt usq; recurret.* O. Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. L. Nihil indè nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLL 10.

Conradus, Linus.

UBi fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miserat petitum olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ. L. Sed cur illud quæris? C. Ut interim recordemur aliquarum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio; præsertim cùm aliquid nobis supperat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, satureiam. C. Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerâsti. L. Sic instituerat memoriæ gratiâ. C. Perge porrò. L. Paucæ quædam restant, ut beta, cichoriū, lactuca, oxalis, eruca, brassica, protulacaque; plures nōn occurrunt. C. Qui potuisti tot meminisse? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Noram, alioquin eum interrogâssem. C. [illegible] qui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit nobis in hortum ire. C. Multúmne attulisti? L. Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? L. Partim ut jus benè condiretur

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene consuluerunt nobis! L. Optimè, sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legistíne unquam *Moretum Virgilii*? C. Carmen quidem legi: sed moretum nunquam edi, nec vidi, quod sciam. L. At videbis, spero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præcepto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde scis ista? L. Omnia vidi in culina cùm jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? num saltem gustabimus? L. Imò dabitur nobis, tantum confectum est quod satis sit omnibus. C. Ista mihi sapiunt magis præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. L. Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. C. Atqui (ut accepi) ista tenuiùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? C. Non tanto fateor? si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos; statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nonne sic est? L. Non est dubium; sed quid opus? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimium. C. Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. L. Quasi verò tu minus. C. Nō inficiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. L. Non possumus parentum ergà nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentiâ: sed imprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio; sed nos hora vocat. L. Age, finem imponamus.

COLL. II.

Norileus, Dotheus.

UNde redis? D. E Foro. N. Quid emisti? D. Carnem. N. Qualem? D. Vitulinam. N. Ostende, quæso; ferè nova res est hoc tempore. D. Vide. N. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. N. Quot sunt libræ? D. Nolunt

 lanii

lanii appendere vitulinam. N. Cur non? D. Propter novitatem N. Vide astutiam: scilicet quisque vendit quàm potest carissimè. D. Rem acu tetigisti. N. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulò amplius. N. Quanti emisti? D. Agè divina. N. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. N. Fieri potest; sed ex quibusdam conjectuis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. N. Emisti totum duobus assibus. D. Paulò minoris. N. Quanti ergò? D. Tenta iterum. N. Viginti denariolis. D. Nolo te diutiùs torqueri de nihilo. N. Dic igitur sodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. N. Profectò fortuna tibi pulchrè favit. D. Quam mihi *fortunam* narras? N. Hic mos est loquendi. D. *Mos* (ut dicitur) *tyrannus est pessimus*. Atque utinam bonos mores tam studiosè coleremus, quàm obstinatè retinemus malos! N. Tunc meliùs se haberent omnia. Nos igitur fortunam illam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil est: solus est Deus, qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster.* N. Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* D. Oportebat te illud meminisse, *Ne lingua præcurrat mentem.* N. Istud quidem didicimus è septem *Sapientum* dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta, licèt ea mandaverimus memoriæ. D. Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis cùm opus est, suppetat. N. Isto tuo admonitu, discam esse aliàs prudentior. D. Sed audio signum dari; desinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

Fuistine hodie in foro? F. Fui H. Quando? F. Post concionem sacram? H. Quid emisti nobis? F. Ferè nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Nè bonum esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiorem, quam audaciorem. Sed nunquid emisti præterea?

terea ? F. Nihil. H. Eho ! nihilne ? F. Nihil prorsus. H. Vah, quàm parcè nobis opsonatus es ! F. Quid aliud emere potuissem ? H. Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. F. Scio te amare caseum molliusculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Rectè dicis ; cur ergo non emebas ? F. Caseus ipse carior erat pro nostra petuniola. H. Quid fructus ? F. Alii erant non satis maturi, de aliis ego dubitabam essénne boni. H. Miser, non poteras gustare ? F. At istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. H. Nihil mirum ; multi enim gustarent animi tantùm gratiá. Tu igitur esto aliàs prudentior. F. Quomodó ? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea ? H. Si tibi sapuerit, tum emito amplius ; sin minus, relinquito, & aliò te conferto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris igitur, ut ipse postea utaris. F. Ego, ut spero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea ? H. Ut res quæ tui sunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Curtelius, Quintius.

Adfuisti matutinæ precationi ? Q. Adfui : tu verò ubi eras ? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid ? C. Heri vesperi jusserat, ut se convenirem bene mané. Q. Qui ausus es tam manè prodire, idq; inconsulto præceptore ? C. Jam heri veniam impetraram, antequam irem cubitum, sed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit ? Q. *Audivi* (inquit) *esse inter vos, qui sæpenumero* Anglice *fabulentur, & nemo interea vestrûm mihi quicquam indicat ; quod est argumentum consensionis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accusationis summa ; deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio ? Q. *Quamobrem* (inquit) *admoneo vos, ut alius aliam ad* Latinè *loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina, qui parere noluerunt, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.* C. Nullum igitur verbum licebit efferre

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere po-
tui, non ità rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeò
est severus exactor, ut statim puniat, si qui verbū aliquod
inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini)
palàm dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, q
cum *Latinè* sciant, tamen semper latibula quærunt, u
Anglicè fabulentur, idque de rebus ineptissimis. Q. Ea e
quorundam pertinacia, ut malint sæpissime vapulare re
pugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atq
etiam diligi obsequendo. C. Meministin' audire ex
præceptore, *Nitimur in vetitum*? Q. Memini, atque ade
est verissimum: tamen qui doctrinam *Christi* libenter a
plectuntur, non studio peccant neq; malitia. C. Illud p
stat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quod li
per naturæ infirmitatem, sedulo cavere nituntur, ne qu
scienter faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel mi
nimum offendatur. C. Ergò studeamus & nos id ipsum c
vere: studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere volu
tati; non modò nè vapulemus, sed magis ut illi optim
Patri nostro placeamus. Q. Ita fiet ut verè simus non *te
brarum*, sed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs pluribus: ad dis
tationes nos accipiamus. Q. Ecce! vocat signum.

COLL. 14.

Albertus, Tironus.

NUnc demum redis à foro. T. Quid demum? Ta
est ad lanienam turba, ut vix accedere potueri
A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? T. B
bulam & vervecinam. A. Estne in foro carnium mag
copia? T. Tanta profectò, ut mirer adeo caras esse. A. Ni
hil mirum: Ut multæ sunt carnes; ità multi qui carne
edunt quotidie. Sed quæ potissimùm vidisti carnis genera
T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suil
lam, hœdinam, agninam. A. Nihilne amplius? T. Qui
velles præterea? A. Nihil erat ferinæ? T. Non qu
referre simul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Qua
lem? T. Cervinam & aprugnam. O. quam pinguis e
aprugna! A. O quàm ineptus es! T. Quid ita? A. Qu

fallere

Ceteris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestica dicitur arvina, id in sue fero (id est, apro) callum vocatur: & est in eo genere durissimum. T. Istud quidem audisse non memini. A. Nunc audisti, mande (si vis) memoriæ. T. Tu verò doctor, unde illud didicisti? A. Domi nostræ ferina caro res est frequentissima. T. Unde vobis tanta est copia? A. Pater habet ruri ferarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. T. Quale est vivarium istud? A. Locus est ferè quadrangulari forma, amplissimus, muris altissimis septus undique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maximè densa. T. Quales sunt illic arbores? utrùm urbanæ an sylvestres? A. Sylvestres ferè omnes: sed in his potissimùm quercus & fagi; quarum glande vescuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas merito gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A. Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur itá? A. Quia talia non vult prædicari. T. Tantò magis laudandus, quod *Christi* præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Cum facis* (inquit) *eleemosynam*, & quæ sequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto, ni me fallit memoria. A. Sed hæc hactenus. Satis enim diu sumus colloquuti, & jam ad disputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me, aut (si mavis) præcede. T. Ego neutrum faciam, sed una ibimus.

COLL. 15.

Grimaudus, Movertius.

TAntum igitur hodie è villa revertisti? M. Hodie tantum, idque paulò ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illic modo biduum. M. Ità sperabam fore, & sic pater promittebat. G. Quid igitur obstitit, quò minus redieris citiùs? M. Mater me detinuit, tametsi etiam cum lachrymis eam obsecrarem ut me missum faceret. G. Sed cur te tam diu remorata est? M. Ut se comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? M. Colligebam fructus cum

rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quòd interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi perit. M. Non omnino perit, spero: curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quàm potero diligentissimè. G. Quid tum postea? M. Ediscam ipsam autoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus unà. G. Libenter equidem faciam. Sed nè illud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim amplius. G. Quanto præstitisset vivam audire magistri vocem! M. Multo sanè præstitisset; sed quando id mihi non contingit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quod me accusem in hâc parte. G. Rectè dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium illud est; quò fit, ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat vos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuncius opportunus.

COLL. 16.

Johannes, Rubetus.

SAlve, *Rubete*. R. O *Johannes*, auspicatò advenis; valésne benè? J. Optimè, gratia Deo: tu verò ut vales? R. Rectè sanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? J. Nudiusterrius. R. Bene habet, opportunè venisti. J. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placétne ut otiosé aliquandiu confabulemur? J. Maximè, dummodo remoti simus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditoriū illud quod est apertum. J. Quàm aptè hîc sedemus? Agè, loquamur liberé. R. Súntne perfectæ vestræ vindemiæ? J. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? J. Dies circiter quindecim.

R. Tu

R. Tu igitur semper interfuisti? J. Nullum intermisi diem. R. Quid agebas? J. Uvas tantùm colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuisti aliquid addere. J. Quidnam, quæso? R. *Et Edebam.* J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris: atque istud responsum laudo. J. Jamne putabas os occlusum mihi? R. Istud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum. J. Nihil est quod mireris. Nam, ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna locutus.* R. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro *Juliano.* Is enim dictat nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. R. Optimè vobis consulit: sed quibus horis solet id facere? J. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cùm auditorio simul habemus reddere. R. Utinam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus? J. bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidem pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satisfacere. R. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. R. Fuistine semper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quòd ità magnus operariorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus, eâdem operâ diffunditur in dolia; deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prælo in torculari; postremò exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista? J. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut sollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quasi magister operum. J. Imò etiam reverà magister operum & præfectus: pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas isto magisterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gra-

tritare aliis imperarem, alios adhortarer, alios deniq; arguerem. J. Profectò si vidisses me, dixisses alium esse, quàm in scholis. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò [illegible] adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos [illegible] meo exemplo instigarem. R. Non abs re (ut apparet) pater te illi muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego id intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? J. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubiq; esse dicitur, tamen [illegible] rubellum habemus affatim, album non item. Verùm quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia? J. Plus minùs quadraginta, sed sunt alia aliis majora. R. Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? J. Satis quidem; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris venditur. J. Sic ferè solet evenire: sed nonne tibi videor satis garrisse de vindemiis? Quid præterea desideras? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multas? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea? Non etiam habetis? J. Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur pleni fiscis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illic dabo tibi. R. Equidem paratus sum; eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio: nam, ut opinor, id præceptor inprimis exiget.

COLL.

COLL. 17.

Eusebius, Bisontellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. B. Verum audisti. E. Qua venerat gratiâ? B. Ut pro meis alimentis praeceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. E. Nunquamne te commendarat? B. Imò sæpissimè. E. Quid sibi vult ista commendatione tam frequenti? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. E. Quid si commendet, ut sæpius vapules? B. Ea est fortasse causa; sed quid indé? non propterea me diligit minús. E. Unde istud colligis? B. Quia *puero tam necessaria est eruditio quam alimentum*. E. Verum quidem dicis, sed pauci sic judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. B. Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen *patienter ferenda est poena, præsertim justa*. E. Hæ habentur in libello moralium sententiæ: *Quod merito pateris, patienter ferre memento.* Sed quid si poena sit injusta? B. Ea quoque patienda est nihil omnino. E. Cujus causâ? B. Propter *Jesum Christum*, qui mortem injustissimam, eàmque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed *surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. E. Ergò demus operam, ut simus posthac diligentiores. B. Ità faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinius, Thomas.

CUr non interfuisti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeo perfecti quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum est. T. Pessimum verò; semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens

quentes audiverimus? G. Non admodum; pro more solito. T. Unde fit illud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantum dico, *Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum.* T. Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non amplius addam. G. Esto igitur aliàs prudentior.

COLL. 19.

Molinæus, Cararius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam citó? C. Urget me pater. M. Imò, tu urges patrem. C. Itáne tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assidua missione literarum. C. Tantùm semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris.* M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Nè in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Nè sutor ultra crepidam.* M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illa *Pauli* sententia, *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora tu nè quæsieris.* C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, nè desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

COLL. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUo ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. P. Ecquid lucri fecisti? C. Imò, perdidi. P. Fortuna igitur

igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna; tantum scio, meâ culpâ accidisse; sed ita volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora cùm acciderint. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum naturâ sine Divina providentia*. P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P. Fieri potest ut audierim: sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercenda est? C. Primùm diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia? C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo totisque viribus ad Deum aspira, illum assiduè & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te his moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevique animum tuum immutatum senties. P. O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Corlerane*, ut sæpius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius, Mansuetius.

Cur hic dispergebas pisa? M. Quando? Æ. Post prandium. M. Id faciebam animi causâ. Æ. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam è conchula, ubi reposita erant ut crastino die coquerentur. Æ. Debuistine animi causâ malum facere? M. Non putabam id esse

esse [illegible]. Æ. Annon est [illegible] [illegible] pa[illegible] [illegible]? M. Illud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia [illegible] [illegible] [illegible] necessaria. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ edimus, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, nullámne ab[illegible] rebus [illegible]? M. Minimè. Æ. Tamen animus [illegible] debet. M. Illud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè fecisti. M. Non rectè, fateor; non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid audire metuisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, sed (opinor) mal[illegible] es animo. M. Imò certè, ne me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo; sic enim velle se dixit præceptor sæpissimè. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferremus, qui modò culpam libere agnoverit. M. Illud ergo beneficium tibi debebo, mi Ægidi. Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur: Nonne satis hoc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquò in secretum locum; meministin'? M. Memini probè: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ita fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

COLL. 22.

Varro, Castrinovanus.

Quid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illìc fecissem diutiùs? V. Cœnam expectasses, ut ederes de prandii reliquiis.

quiis C. Satis ede[illegible]ndio. Praeterea, jussit [illegible] in domum reduce[illegible] quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid [illegible] tuus patruelis? cur in ludum vesperi non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi re[illegible]. V. Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam [illegible]osi sumus, narra mihi (quaeso) aliquid [illegible]. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum qui [illegible] fuerint: deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivae fuerint [illegible]cipui, quatuor Syndici, praefectus urbis, & alii duo primae notae è Senatorum numero. V. Nostíne? C. De facie quidem: sed eorum non [illegible] nomina. T. Nullíne praeterea? C. Duo ex patrui [illegible] familiaribus. V. Quotus accumbebat praeceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa è contraria parte mei patrui. V. Tu verò? C. Hui inepte, qui istud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem. V. Nullíne erant mulieres? C. Nulla praeter uxorem patrui, quae quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter [illegible] ministerii. V. Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V. [illegible] de convivis; nunc expecto de convivio. C. Opus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam [illegible] quando (ut dixisti) pluscululum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Ea tamen lege, ut par pari referas, si quandò dabitur occasio. V. De hac nihil est quòd dubites. Incipe. C. At ego interea sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primùm, quotâ horâ accubitū est? C. Ferè decimâ. V. Quotâ resurrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebántne omnes commodè? C. Commodissimè. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensae praeludia. V. Appone, cum voles.

C. In-

C. Primum apposita fuerunt [illegible] crustula mollita opera pistoris cum aromatibus. V. Optimum sane exordium, & ad conciliandum appetitum aptissimum. C. Omitte, quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo [illegible] requires. C. Sequutæ sunt [illegible] inflamata, [illegible], linguæ [illegible] sale quæ [illegible] fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam [illegible] sitim acuendam. V. Quasi verò non satis acuerent sitim æstu & fervore. C. Sic tamen solent facere convivatores. V. Isthæc audio libenter, præsertim cum exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porró. C. Eodem ordine interposito sunt acetaria è lactucis capitatis, avium [illegible] frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. [illegible] hæc hactenus de præludiis, qui missus primus fuit. V. Nihil interim bibitum est? C. Indigna homine quæstio. Quis enim vino hîc parceret? Vix tres & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficiebamus. Sed de potibus agam posteriùs; sine me cibos expedire. V. Age, sino. C. In secundo missu hæc ferè fuerunt [illegible], pulli gallinacei elixi cum lactucis, [illegible], vervecina, vitulina, suilla recens & salsa, [illegible] ovorum vitellis, croco & omphacio suavissimè [illegible], aliquot item [illegible] cum oleribus. V. [illegible] plus opinor fabularum, quam esum fuisse, [illegible] assa expectabantur. C. Vix mensam attigerant, [illegible] colligi jussimus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita, pulli gallinacei, pulli columbini, anserculi farsiles & suculi, item cuniculi, armi vervecini: postremò, ferina duorum generum, opere pistorio incrustata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! (penè prætermisi) duæ perdices interjectæ, cum lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisa cocta cum siliquis. V. Nihilne piscium? C. In tempore admones. Erat trocta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos

pisces

[illegible] & mediocres, [illegible] el[illegible]

[illegible]

C. In [illegible]

[illegible] di[illegible] scit[illegible]

[illegible] Nec vero de[illegible] capparis ex ole[illegible]

[illegible] vitrea, ol[illegible] sua muria,

[illegible]tum [illegible]m, succus ox[illegible] V. O qu[illegible] & quanta

[illegible] in[illegible]enta! C. Adde [illegible] corporis & animi in-

[illegible] V. Sed quis, qua[illegible]mus actus fabulæ?

[illegible]m cùm jam nec [illegible] succederet,

[illegible]us appo[illegible] bellar[illegible]us [illegible] tempora-

[illegible] pin[illegible]

[illegible] multi-

[illegible], & bene

[illegible]ssæ, cary-

[illegible] generum, &

[illegible]culen[illegible]ta denique fuit

[illegible]et quid qua[illegible]

[illegible]

[illegible]n [illegible] refer[illegible]

[illegible]atiorum [illegible]

[illegible] abundan[illegible] confer-

[illegible]andum [illegible]

[illegible]ed qui[illegible]

[illegible] tempore [illegible] C. [illegible]

[illegible]

[illegible] huju[illegible]ia. C. [illegible]

[illegible]ie. V. [illegible]

decor[illegible]

[illegible] C. An putas omnes co[illegible]

[illegible] delectari? V. Non puto, [illegible]

[illegible]es, aut afini, aut *Apiciani* (ut ita di-

[illegible]) [illegible]icolæ. Cæterùm, quid est causæ? C. Rogas?

Convivatorum [illegible] modo stultitia, sed etiam [illegible]

[illegible] *Maxima pars hominum morbo jactatur* [illegible]

[illegible] C. [illegible] hanc confusam omittamus justa
[illegible] V. Redeamus igitur ad pro-
positum. [illegible] Qualis vinum [illegible] est? C. & de colore
quæris [illegible] neque singu-
lis coloribus [illegible] de bonitate; omnia
ferè ge[illegible] illud
vini gen[illegible]
[illegible] V. [illegible] C. E patrum [illegible]
Habétne multum ejusmodi? [illegible] Duos cados [illegible]
duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit [illegible] exitus?
C. Ubi videt patrum [illegible] omnes penè [illegible] edendo,
do, bibendo, collo[illegible] nunc vinum fundi [illegible] sin-
gulis, omnes [illegible] invitat. Hi[illegible]
tolluntur [illegible] mensis [illegible] mu[illegible]
lino [illegible] odorifer[illegible]
ablutis [illegible]
ipse verò p[illegible]
dem primus [illegible]
rato sermone, p[illegible]
[illegible] convivi[illegible]
convivi[illegible]) *mihi* [illegible]
[illegible] *quod* [illegible] *amplius* [illegible]
[illegible] mensa universi, [illegible]
par[illegible]; cæteri manent, [illegible]
& coll[illegible]. V. Quid vos interea, [illegible]
[illegible] culinam [illegible] nos
recepi[illegible] & [illegible] cura-
[illegible] præceptor? C. [illegible] illum
[illegible] V. [illegible] fili-
[illegible] C. [illegible] veri-
[illegible] convivio [illegible] Quid,
[illegible] V. [illegible] rectè
[illegible] & sic expectabam. V. At[illegible]
C. Tibi est naturalis Dialectica. V. [illegible]
stic. C. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi ma-
gnifice? V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gau-
deo [illegible] tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia.
qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. [illegible] dem: nam audio pueros à lusu discedere.

COLL. [illegible]

[illegible] Sebastianus.

T*ityre qui* [illegible]
[illegible] *hic sedes* [illegible]
[illegible] *sapientia* [illegible]
[illegible] *fecit,*
[illegible] *qui nost* [illegible]
[illegible] *memoriam cunct* [illegible] *libus* [illegible]
[illegible] *mare* [illegible] *terras, & quod* [illegible] *omnia cœlum*
[illegible] *opifex rerum, qui* [illegible] *habetur.*
Pa. [illegible] *mitte loqui, num* [illegible] *Camenas*
[illegible] *ens alibi, cupio c* [illegible]
[illegible] *men hâc tecum po* [illegible]
Namque [illegible] *(* [illegible] *nis)* [illegible]

Pa. [illegible] ceras con- [illegible] eras; agè [illegible] priùs, quid [illegible] merenda [illegible] Quasi verò sine [illegible] semper habe [illegible] quidem [illegible] [illegible] nihil [illegible] erit? [illegible] P. Quid si [illegible] dic ta [illegible] Mater [illegible] ut me in scholam mitteret [illegible] ergò quid [illegible] P. [illegible] Pa. Non [illegible] hanc merendam [illegible] periculum [illegible] aliquid [illegible] est resid [illegible] inga [illegible] Ne te diutiùs torque [illegible] py- [illegible] res nova; nondum h [illegible] nunc. Pa. Quàm matura sunt! P. Cur non addis etiam, Quàm bona! Pa. Sed nondum gustavi. P. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gusta. Pa. Papæ! quàm mitia quàm bona sunt! P. Nonne me [illegible]

I 2 [illegible]

... Deo nostro, tam benigno Patri, qui ... tot bona, ... Qui non ... P. Agedum, vesca... Ja... Vi- de frust... py- ... rum cess... quod ad me ... comesse ... ... ore. Ecquid ... Qui- ... Pa. *Maturemus* ... adeò scrupulose ... verba ... tamen præcep... ... enii ... lic... ... e con... Con... ... loqui. Pa. Hæc ... (inquam) ... Nonne tota hæc hora ad ... iat ... puteum, ... propri... non ... P. ... m. Ex ... Verissim... ... *deteriora* ... me, ut ... Pa. ... valiatis, nim... Bibitum ... bus, ... illuc eo re...

COL...

Leonardus, ...

DEmiror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligenter. P. Ego verò me curo ... nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ est Dei

Dei ergo me benignitas [illegible] pra[illegible]
manus, faciem, dentes, ocul[illegible] vo
quoque etiam, cùm tempus postulat, [illegible] ;
animum & ludo, cum [illegible] exerceo, [illegible] laxo
tam[illegible] Mi-
igitur L. [illegible] Quid
[illegible] vestes ; [illegible] tertiam
[illegible] nequaquam [illegible] obsole-
[illegible] itum tuum [illegible] dum, aut quoquo modo
taur[illegible] P. Loqueris [illegible] quod
[illegible] haberes tam pro[illegible] forsan non esses
[illegible] Si mihi pecuni[illegible] non paterer me
[illegible] pannosum e[illegible] tamen cares
negligentiâ. Cur [illegible] non [illegible]
de[illegible] non [illegible] ? P. [illegible]
les. P. Quid [illegible]
[illegible] P. Id ego
[illegible] ut [illegible] deam ex
[illegible] undus [illegible] or. P. Malo [illegible]
xit quidam) [illegible] L. Ver[illegible]
[illegible] est [illegible] ? [illegible]
[illegible] e qu[illegible]
[illegible] s. Na[illegible]
[illegible] rebus [illegible]
verò nihil [illegible]
[illegible], ut a[illegible]
[illegible] amici[illegible]
mutuo ? P. [illegible]
abuti [illegible]
les. P[illegible]
quò n[illegible] L. [illegible]
ut [illegible] præsertim ab homine [illegible]
[illegible] missimo ? P. Agè, petam ; sed per epi-
stolam, quam ut reddas, tibi dabo. L. Reddam pro[illegible]
libentissime, teque illi commendabo diligenter. P. [illegible]
dem non parvam tibi gratiam habeo, quòd [illegible]
eris, ut ad hanc [illegible] hortarere. L. [illegible]

 ut

ut [illegible] solium, reliqua mihi committas. P. [illegible] quod cœpimus. L. Nè dubites; res prosp[illegible]

COLLOQ. [illegible]

N[illegible] in mentem venerit? Q. [illegible] sium? [illegible] C. Non ut [illegible] nus h[illegible] sed ut vo[illegible] [illegible] præceptoris. [illegible] m istud ex [illegible] ac ve[illegible] dicere? Q. Ex nostra [illegible] consuetudine [illegible] tia debere [illegible] me nihil apud te neque si[illegible] mulare, neque di[illegible] um. Q. Planè [illegible] pridem [illegible] ex te isto verbo, [illegible] [illegible] tà pr[illegible] mei C[illegible] [illegible] sed ad rem. Pa[illegible] ter quidem [illegible] verbis ejus [illegible] video, id [illegible] hoc illud est, novit pater tuus [illegible] *[illegible] duci facile.* [illegible] bito id [illegible] [illegible] tu [illegible] judicas? C. In e[illegible] de[illegible] [illegible] quoque in ea[illegible] [illegible] Q. [illegible] Id ego credide[illegible] [illegible] parentibus [illegible] [illegible] Q. Eg[illegible] ([illegible] in me [illegible] expertus [illegible] Quid enim cen[illegible] Au[illegible] malefacta, [illegible] ut [illegible] rer [illegible] gymnasium. Qu[illegible] in aliqua [illegible] cidis[illegible] ses, non dubium est, quin me manibus [illegible] ob[illegible] nixè conatus esse absterrere ab isto [illegible] propo[illegible] sito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mi[illegible] hi dicis, non est palàm facere. C. Satis scio, sed mihi [illegible] Terentio. [illegible] pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas [illegible] in sententia? Audies de quotidiano victu in [illegible] la, de præceptoris & hypodidascali familiar[illegible] dienda prælectionum temp[illegible]que, de facilitate [illegible] ptoris in ipso convi[illegible] à cœna placido [illegible]orum [illegible] liberta[illegible] [illegible]quendi [illegible] de hone- [illegible] multa narr[illegible] C. De[illegible] (inquam) [illegible] omnia; mihi tamen nihil videtur [illegible]lius, quam [illegible] per[illegible] *Latine* loquendi exercitatio. Quis enim ma- [illegible] est [illegible]orum fructus? Quid honestius? Quid jucun- [illegible] magis; præsertim ubi [illegible] alium sine odio aut in- [illegible] liberè reprehendit? [illegible] in earum [illegible] certamine pudore [illegible] victores eti- [illegible] præmio [illegible]ntur? [illegible] vestræ [illegible] [illegible] vel [illegible] Q. Quanto magis [illegible] dum ge- [illegible] interesses? C. [illegible] Q. Uti- [illegible] propediem? C. [illegible] quidem: unus tamen restat mihi scrupulus, quo me [illegible] (si potes) liberabis. Q. Pa- [illegible] bonâ fide, si [illegible]: sed interim vide [illegible] in [illegible], ut [illegible] vidimus in [illegible] [illegible] scrupulus iste? C. [illegible] disci- [illegible] scholasticarum quo[illegible] [illegible] veniam, [illegible] [illegible]diero. Q. Nisi tu is esses qui [illegible] nec mendacem [illegible] verum [illegible] tacere, quam [illegible] omni- tandem? Q. Quia [illegible] C. Quis ità quam [illegible] quan- pessime [illegible] hominum so? [illegible] que- nost[illegible] audit aliqu[illegible] istos idiotas, [illegible]rum [illegible] [illegible] in schola nostra velle; timerem (quod [illegible] quo pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longa [illegible]uatione; dic mihi plane omnia; ne timeas, [illegible].

Quae [illegible] atque animo mecum ante peregi. Q. Adverte igitur [illegible] dicam brevissimè, quicquid alicujus esse [illegible] imprimis illud velim tibi persuadeas, [illegible] esse nobis multo humaniorem, quàm in schola [illegible] familiariter versatur inter nos [illegible] inter liberos. Cur igitur ([illegible] venis? Respondebo, quia sine [illegible] audivi, cum militiam [illegible] narrare [illegible] turba scholastica [illegible] ris [illegible] tradita, [illegible] coerceri, nec in officio contineri posset [illegible] more; suo quisque arbitratu vellet [illegible] miror ego mecum sæpissimè [illegible] reverentiam, tantum silentium [illegible] Q. Multò magis mirare, [illegible] anica [illegible] aliquando, [illegible] in gymnasio nostro [illegible] puerorum, imò tri [illegible] Sed perge quæso; vereor, ne sis O [illegible] oratio [illegible] quasi longiùs aberraverit. Q. [illegible] interpellas ipse. [illegible] prosequere. Q. Vis in summa dicam [illegible] Disciplina hæc domestica, licet pauc [illegible] placet. Nam [illegible] nobis [illegible] fores contra [illegible] & [illegible] vobis quæ [illegible] studiorum tranquillitas [illegible] disciplina [illegible] studiorum amatoribus [illegible] ac [illegible] inter nos [illegible] semper agendum putamus, is est a disciplina [illegible] id agit præceptor, ut nos [illegible] ad literarum studia; sed nos [illegible] honesta & liber [illegible] benevolentia, [illegible] itate, facilitate morum, [illegible] studiis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrûm sic affecta [illegible] illi [illegible] parte studeat, cùm

caveat

[illegible] offendere, cum tanquam parentem diligat [illegible] revereatur. Q. Aliqui discipulorum [illegible] geremini. Q. [illegible] quidam verberon[illegible] timent, nec parentes, nec [illegible] & [illegible] oderunt [illegible] verbis [illegible] tali- [illegible] cogit. [illegible] quia [illegible] vestræ di[illegible] video [illegible] bonos tuea[illegible] los autem [illegible] corrigat, aut expe[illegible] ego disciplin[illegible] fanè [illegible] tum abest ut reformidem. [illegible] amo equidem de ista loque[illegible] *Quercetane*, [illegible] addidisti. Q. [illegible] gratias [illegible] coelesti, qui tibi [illegible] corum [illegible] Va[illegible] per- [illegible] & [illegible] va- [illegible] commenda [illegible] Precor [illegible] quietam, &

COLL. [illegible]

Q[illegible] Me miserum! F. Q[illegible] istud [illegible] dit. F. [illegible] In quo [illegible] gentium. F. [illegible] indignum fanè te [illegible] F. Ah! & *For*[illegible] O perditos [illegible] factum [illegible] B. In[illegible] è lect[illegible] surrexi[illegible] F. [illegible] hodie estis [illegible] deprehendi (ut sci[illegible] erat. Sed [illegible] putab[illegible] illum in conventum [illegible] onclavium; [illegible] accessisse [illegible] nocturnum fra- [illegible] ostio. Utcunque res habet, Deo volente [illegible] B. Sic omni-

no

no sum [illegible]sus ; sed ferè ità solemus nostra omnia sive [illegible] vel prudentiæ nostræ attribuere, vel [illegible]. Quâ occasione c[illegible]ationem istam oc[illegible] duo ([illegible]) non sunt convicto[illegible] quid tum ? B. Do[illegible] fuerunt eis ad [illegible] in via, perissent. F. [illegible] B. Et quia [illegible]dum per o[illegible]am, ad ista[illegible] invitârun[illegible]ernum [illegible]ulum. F. [illegible] jenta[illegible] sed quid [illegible] vinum ? B. [illegible] plus satis erat vini [illegible] doliola in cella præceptoris. F. Quid [illegible] epulantes vidit ? annon ex[illegible] prorsus commotus est ; sed [illegible] *isto symposio, si pl*[illegible]. F. O mo[illegible] ? B. Attoniti omnes obmut[illegible] se proripuit. F. Omnia signa [illegible] B. Quis [illegible] non judicat ? F. Oportet [illegible] unde [illegible] B. Suspectus est mihi qui[illegible] indicavit. F. Quem suspicaris ? B. Dicam [illegible] F. Quod invenietis huic malo remedium ? B. Nescio : valde stupemus omnes, tametsi duo illi [illegible] nihil videntur esse solicit[illegible] F. Qui[illegible] B. [illegible] *indigentes* *quia* [illegible] *eramus* [illegible], *qui bene nobis* [illegible]. F. Istud quidem est aliquid ; sed non tamen sic pœnas evadent. B. Cur non ? F. Quia id fieri debuit in [illegible] palam, non autem clanculum in cubiculo. [illegible] causa gravior, quod te [illegible] ad crapulandum adduxerint, quod quidem [illegible] est maximè odiosum : tua tamen culpa est [illegible] B. [illegible]edò igitur quid faciam mi *Flor*[illegible] consilium [illegible] quibus (si fieri potest) [illegible] B. Nihil est quod me expectes in [illegible] (neque enim consilii locum habeo, neque ullam remedii copiam :) sed tu (obsecro) explica [illegible] ad [illegible] juvandum. Animus

pende[illegible]

[illegible] mihi: instat poema, satis vides, ea (nisi quid [illegible]) post cœnam exigetur. F. Id nequ[illegible] enim examen publicum non sit, non erit [illegible] B. Sive publicè, sive pr[illegible] futurum est [illegible] tur. F. Ho[illegible] est, quam[illegible] ad opem [illegible] dab[illegible] vissimas. [illegible] nullum [illegible] petenda & sp[illegible] est. B. [illegible] satis [illegible] priusquam [illegible] non [illegible] precandi officium: sed tamen [illegible] ut iis utamur auxiliis qu[illegible] quasi in manum dat. Quare te o[illegible] consilio [illegible] Hic [illegible] tuas [illegible] Quandoqui[illegible] videaris, [illegible] præceptoris [illegible] B. Novi (opinor) ex[illegible] aliqua. F. Ergò memoria tenes, [illegible] iis quidem quos videt submissos es[illegible] confiteri; superbis autem & c[illegible] potest ignoscere. B. [illegible] Scin' igitur quid facias? B. Dic[illegible] quæso [illegible] adhuc integra est, [illegible] hominem [illegible] musæum, & orationem [illegible] in hanc [illegible] ram: "En ego, præ-
"ceptor humanissime, graviter peccavi, fateor: sed (ut
"scis) [illegible] est noxa quam ad[illegible] Nunquam enim
"antea [illegible] quam a[illegible] ferat [illegible] gris dignum vi-
"deretur. Quamobrem [illegible] præceptor, hanc
"primam culpam (si tibi [illegible]
"meæ [illegible] donabis: quod si [illegible] posthac recidero,
"causam non dico, quin plect[illegible] Hac aut simili oratione illum [illegible] O consilium prudens & opportunum! [illegible] tibi videtur. Tale certè est, quale [illegible] malo. B. Sed unũ restat, de quo [illegible] quid restat?

B. Non

n[illegible] poteram tam breviter & commodè dicere in con-f[illegible]eris quàm tu nunc dixisti. F. Non debes [illegible] meis esse solicitus, modò teneas sententiam. [illegible]modum teneo. [illegible] Bene habet; scribe nunc crasso [illegible] poteris; [illegible] posteà e[illegible] diligen[illegible]. B. Hoc mihi [illegible] tutius, neq; ce[illegible]re censes illum [illegible] posse opportun[illegible] videbis eum [illegible] se recip[illegible]thecam [illegible] si fortè (ut solet) [illegible]tum in [illegible] solis [illegible] illum statim sequere. B. Quo [illegible] Non opus est alio, quàm quo apud [illegible]. B. Quid est illud? F. *Præceptor,* [illegible] vertat Deus omne consilium tuum [illegible] dixisti, deinde [illegible]. F. Ma[illegible]

[illegible]

[illegible]

Subtristis [illegible] *Gnaphæe*? quid rei est? G. Dies noctesq; de patre [illegible] ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu abfuit? G. Quatuor abhinc menses. A. [illegible] ad vos literas scripsit? G. Ex quo discessit, nè [illegible]. A. Fieri potest, ut scripserit, [illegible] literæ interciderint, aut fuerunt interceptæ. G. [illegible] verisimile [illegible]. Nam antea, ubicunque esset, solebat nobis scribere. A. [illegible] Nonne hac æstate iterat *Lutetiam*? G. Eo certè consilio tunc sese in viam dedit. A. [illegible]o salvum esse. G. Ego quoque non diffido; sed [illegible] meus augetur dolor. A. Quid ait mater? G. [illegible] lamentatur: inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. [illegible] tamen non usq; adeò te macerare debes; potius enim de illo bene sperare oportet, quàm te sic [illegible]. Quid enim sunt quatuor menses? Quotula est pars eorum, qui tot annis domo absunt, interim jactati *per* [illegible] *discrimina rerum*? G. Sed qui[illegible] casus & pericula? A. Vide [illegible] delicatus, qui patris desiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem [illegible] deo æquo animo; modo illi bene esse scirem [illegible] rem. A. Cui potest esse malè; qui in Deo spem [illegible] collocavit? *Sive enim vivimus, sive morimur,* [illegible] *sumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito [illegible] esse verissimum; sed tamen est carnis hujus infirmitas [illegible] cere [illegible] in *Christo* [illegible] G. Nescio. A. [illegible] tamen nè illi [illegible] ipse offendatur. G. Delictum meum [illegible] de agnosco [illegible] supplex imploro veniam. A. Facis [illegible] es. Sed audi quæso, quid mihi nunc in mentem [illegible] G. Quid illud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in [illegible] negotiandi causâ? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illic auditur liberrimè. G. Ain' tu, Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O [illegible] evangelia! A. Imo jucundissima. G. Sed [illegible] illa? A. Unde sciam, rogas? Miror [illegible] adhuc ignorasse quod in ore est omni populo. G. [illegible] scias ubi nos habitemus. A. Ubi, quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molendum*. G. Jam ante migraveramus quàm peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certum; atque magis credas, hoc audi præterea; Major pars *Britannorum*, qui ob evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantùm me isto nuntio de *Brit*[illegible]bus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam! A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum ni pater est in *Britannia*. Jampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus [illegible] ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam [illegible] quidam homo, neque levis, neque [illegible] his diebus patri meo, se literas certas nunc [illegible] hoc erat inter cætera, omnes undique [illegible] profugos

gos in ipsa *Britannia* excipi humanissimè, tractaríq; benignè. G. Quid est igitur, quod ampliùs dubitemus? A. [illegible] (ut audis) restat ea de re dubitatio. G. Tantùm superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantâ possimus laude & gratiarum actione, deinde assiduò atque assidue precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. A. [illegible] *Grande*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* frequentissime commendare, ídque votis & precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces [illegible], quas ipse dignetur exaudire. A. Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo proficiscatur. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! A. Sed quò nunc is? G. Domum rectà propero, ut hæc patri quamprimum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa serio exhilaretur. G. Ita precor.

COLL. [illegible]

Dissimangeus, Jonas.

SAlve, *Jona* optatissime. J. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? J. Optimè. D. Jamne redierunt multi? J. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia, & quotidiana; sed quid fit in nostra classe? J. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergóne jam serio habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid [illegible]tio? jamne incepta est? J. Hui! incepta? [illegible] est, cras sexta classis interrogabitur. D. [illegible] sum à præmio. J. Etiamne præmium [illegible]? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet, [illegible] studioso. J. Malim ego nihil

hil sperare. D. Quid ita? J. Nam si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia, sin con[illegible] aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquamne [illegible], *Vivere spe vidi, qui moriturus erat?* J. Imò vero legi, & memoria teneo; sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa [illegible] in rebus adversis retinenda est; quem [illegible] expressit *Cato* [illegible]ter hoc disticho;

Rebus in adversis animum [illegible] noli.
Spem retine. Spes una hominem [illegible].

D. Tu igitur nihil speras? J. Spero [illegible]. D. Dicebas modò sperandum esse in adversis rebus. [illegible] tibi sunt adversa? J. Ea, quae me oppugnant quotidie. D. Quae tandem sunt illa? J. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? J. Nec sum Theologus, nec Theologaster; sed quod dico, id ego didici [illegible] sacris concionibus. D. Laudo equidem: sed age, dic mihi serio; estne acta classis nostrae prolatio? J. Jam tibi serio dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. J. Citiùs venisses: quid agebas? D. Mater me coegit vindimiae exitum expectare. J. Credo; sed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines sumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credam quàm sit jucundum rusticari, praesertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. J. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majorem vidisse non meminerim. J. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde abutuntur, quasi aqua fontana sit. J. Ea est stultae plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam recte [illegible]. D. Scilicet istud est quod dicitur, *Nunquam [illegible] stulti, nisi in angustiis.* J. Ergò plectuntur [illegible]. D. Quod admonitiones etiam irrident. J. [illegible] aliam omnino ferre possunt, quin bene & [illegible] etiam monentibus

[illegible]scuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mi[illegible] minarentur, cùm eos humanissimè admonerem. J. [illegible]ud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quòd nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profectò vapulassem acerrimè. D. Sed ommittamus eos, qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probè callere quid sit Evangelium; cùm reverà [illegible]ngelio adversentur. J. Si verbi div[illegible] Ministros, [illegible] [illegible]ores suos non audiunt; qui putas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergò quod præcepit *Christus, Nolite sanctum dare canibus.* J. At sunt quidem [illegible] & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt, quos docere est jucund[illegible]mum. D. Quàm gaudeo quoties *in* tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maximâ. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides, ut nox ferè nos oppresserit? J. Descedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus unà de studiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Rufinus, Sylvester.

PAter tuus (ut accepi) rediit è *Gallia.* S. Rediit sané. R. Quando? S. Die *Lunæ*, vesperi. R. Adventus ejus non tibi molestus fuit? S. Quid? molestus? Imò verò jucundissimus: sed cur istud rogas? R. Quia forsitan illo absente liberiùs vivendi est tibi potestas. S. Nescio quam mihi libertatem narres. R. Potandi, ludendi, cursitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? R. Sic ferè solent omes. S. Dissoluti quidem. Nam, quod ad me attinet, absente patre sic vivo, ut eo præsente. Non poto, sed bibo [illegible] satis est; ludo, cùm tempus postulat; non [illegible] cum bona matris venia in publicum prodeo, cùm aliquid habeo negotii. R. Etiámne matri tantopere subditus es? S. Æquè ac patri. Quid enim

enim putas? Nonne de utroq; æquale est præceptum Domini? R. *Honora* (inquit) *patrem tuum & matrem tuam.* S. Quid *Ethnicus* ille *auctor Distichorum Moralium*?

* *Dilige non ægrâ charos pietate parentes:*
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nonne *parentis* nomine *pater* & *mater* continentur? D. Istud à *Latinis* observatur auctoribus. S. Quinetiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videtur optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego ista, & quæ dixisti placent mihi omnia. S. Cur ergò mihi repugnabas? R. Ut eâ quasi repugnantiâ nobis accerserem sermònis materiam. Nam (ut tute nôsti) præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium ejusmodi sermonibus impendamus. S. Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. R. Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiosum esse, quàm cùm otiosus esset*; ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem imponamus. R. Rectè mones; fortasse enim tuâ causâ cœna trahatur domi. S. Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. R. Precor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 30.

Nomenclator, Desiderius,

NOn satìs mirare possum, te non esse diligentiorem. D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quòd manè ferè nunquam ades in tempore; atque indè fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus? D. Mea sic fert natura. N. Corrige naturam istam; hoc est naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? D. Quodnam, quæso? N. *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.* D. Nè plura; ego probè memini. N. Nihil prodest meminisse; nisi ad usum tuum accommodes. D. Utinam & hoc, & alia præcepta salubria, tam

facilè ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facilè ediscimus! N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multò est facilius.* Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesios.* D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexero? N. Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid, si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hac igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando illud erit? D. Proximo die *Mercurii,* si tibi ità videtur. N. Quotâ horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 31.

Trapezita, Raimundus.

L*Icétne malum malo rependere?* R. Cur istud quæris? T. Ut iis respondere possim, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogâsti, respondebo brevissimè, *Non licet.* T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus,* & post eum, Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis *Christiano* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere? R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici.* T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt*

grati-

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil. nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non noverunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuscunque modis possunt, eos persequuntur. T. Estne *Christiano* peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum esse. T. Atqui (ut vulgo dicitur) *vim vi repellere licet.* Quam sententiam nobis quidam Poëta etiam latiùs interpretatus est his verbis.

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; sed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid est divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò fit contra Dei verbum, éstne peccatum? R. Proculdubio peccatum est. T. Potésne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possum? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæso, sententias. R. Non credis id, quod est omnibus in confesso? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis? T. Ut contradicentibus certò respondere possim. R. Rectè intelligis: sed, quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. T. Optimum extempore consilium; quantò istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me revertere. T. Quota hora? R. A meridie primâ. T. Sat habeo, interea vale. R. Te servet Dominus Deus.

COLL. 35.

Grimondus, Blevetus.

VIs emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi satìs est; tu verò cur vis vendere? G. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in poenam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eia! nihil? unde probas istud? B. Quia

nondum es tui juris; sed sub patris potestate: deniq; vis audire breviter tibi istud non licere? G. Maximè velim. B De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia; *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contra fecerit, virberibus plectitor.* G. Illud ego non ignorabam; sed volebā periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretàris malé? B Minime verò: nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ? B. Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Quî scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? S. etiam dubitas? O. Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantoperè amas (ut dicis) cur tute non excusâsti me? S. Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid. S. Ergò mentitus essem. O. Quid indé? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter *Jesum Christum*; qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimé? S. Profectò

nullus

nullus; quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra.* S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostrà seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis persistamus; neque malitiosè, scienter, & de industriâ peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed qui fit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore Epistolâ palàm profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abunde satisfecisti (nam & ego id legisse memini:) sed scin' tu quoto Epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satìs esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possum ex quotidianâ studiorum præsentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem! S. Quid impedit? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satìs profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Quâ spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his aliàs pluribus: nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signum dari? O. Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum,

quia merendam prætermisisti. O. Utinam eâ tam facilè semper abstinere possem, quâm hodie carui libenter! S. Ego vero non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLL. 34.

Phrygo, Stephanus.

SAlve, ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis, cessator occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi *Stephane*? S. Imò rectissimè; quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibíque vehementer gratulor reditum istum incolumen. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In *Italia*. P. Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. P. Sic est naturâ comparatum: sed quid illic invenisti? S. Certè multo plura quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti, quæ minime velles. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimùm res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc nostrum vinum esse; villum verè dicas, si cum illo compares. P. Indè ergò tibi se offerebat pulcherrimũ Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; " Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti usque " ad delicias! Non enim solum ea creasti nobis ad victum " quæ terra sponte suâ producit; sed etiam tot genera " rerum delicatissimarum, quæ (si moderatè sumamus & " cum gratiarum actione) & corpus suavissimè nutriunt, " & ipsum animum mirificè exhilarant. O! quibus ver- " bis, quibus operibus satìs dignè glorificemus nomen tu- " um Domine? Deniq; sic afficiebar animo, ut nihil magìs cuperem, quâm divinas laudes semper in ore habere sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim extinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet

acci-

accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis ferè omnibus istud experimur ; sed quid tandem egesti in tua *Italia* ? S. Invisi, animi gratià, aliquot urbes celebriores : alicubi etiam studui aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum ? S. Multas quidem vidi in transitu : sed paucas contemplatus sum otiosus ? nimirum, *Genuam, Florentiam, Venetias*, deniq; *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur : nunc autem est omnium abominationum fons & origo. Vidistíne *magnam* illam *Bestiam* ? S. Vidi obiter, cùm per vicos (opinor) spectaculi gratià portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratià ? S. *Româ* rediens transivi *Bononiam, Patavium, Mediolanum*. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare. P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis S. Rogas ? ferè mihi omnia nova videbantur : sed longum foret tibi omnia narrare præsertim nunc, cùm mihi est aliquò properandum. P. Quò tandem ? S. Ad patruum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiús : sed quando licebit nobis magìs otiosè confabulari ? S. Cras à prandio, si volueris. P. Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora est ad merendam opportuna.

COLL. 35.

Magister, Hypodidascalus.

QUid ? quod hisce diebus inter nos egeramus satisne cogitâsti ? H. Etiam atq; etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli ? H. Maximé. M. Quid mensa, seu convictus ? H. Nihil in ea re desidero. M. Quid restat igitur ? H. Ut (si tibi non molestum est) præscribas mihi quas operas à me tibi præstari velis. M. Id verò est æquissimum : accipe igitur præcipua officii tui capita ; qnorum hoc primum est ;

Quotidie manè diligenter curare, ut omnes domestici mei discipuli maturè cubitu surgant pro ratione temporis

 cùm,

cum hyberni, tum æstivi : ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent : postremò, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam : item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo ; si quis aberit, mihi statim renuntiare, aut ejus partes agere.

Tertiùm, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis : interea minores ad lectionem & scripturam instruere ; cæterorúmque repetitiones audire, quantùm tempus & opportunitas patietur : omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria ; eaque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimùm diebus fieri solet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, vestimenta & curam corporis pertinebunt non negligere ; hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavùm, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores ; siquando necessitas postulabit.

Nonùm, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæquè etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliquá tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextin' hæc omnia? H. Ego verô diligenter omnia; sed unum te oro; ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego vero duos integros dabo. Intereâ (ut cœpisti) nullo tuo sumtu nobis perges convivere & commorari tam liberè, quàm si esses domi tuæ. H. Istud non sine humanitate facis, quò fit, ut majori beneficio me devincias. L. Habebis à prandio quod requiris commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. H. Ut libet.

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

Quàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ! B. Cur non venisti in ludum citiùs, ut ferè soles? Q. Me miserum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? Q. Quia nemo me expergefecit. B. Quis te solet excitare? Q. Hospes noster, aut ejus ancilla; sed absente illo ancilla sæpe obliviscitur aut certè negligit. B. Ubi erat hospes? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. B. Quid hospita? nihílne curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullósne habes contubernales scholasticos? Q. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantùm ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantum merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Est enim ità conjunctum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profectò molestia. Q. Illa verò multò major, quòd supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, sed langueo potiùs. Neq; nunquam mihi videor esse liber, nisi cùm sum in schola tecum unà & cum cæteris nostris condiscipulis. B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis! B. Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere de studiorum morum incommodis. Q. Sæpe quidem monui, & coràm & per literas. B. Quid ille respondit? Q. Frustrà monetur; quasi *surdo narratur fabula*. B. Quid ita? Q. Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideóq; in studiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. Q. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? B nunquam istud illi persuaderes. Q. Cur non? B. quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritiâ. Q. Quid igitur mihi faciendum suades? B. Unicum habeo consilium. Q. Nè mihi, obsecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor, ut hoc parùm succedat. B. Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? Q. Tentemus sané. Nihil enim mali (ut confido) indè potest accidere. At ego nescio quâ ratione hìc utendum sit. B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem.

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optimè est, Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce, quæso. B. Fac singulatim convenias duos aut tres, ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas; quod apud istrum hospitem tam miserè hactenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consolatur, actum esse de studiis tuis & eorum progressu. Deniq; nè antè destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse serio cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes! Q. Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésq; incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satìs enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad illa juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale, *Quæstor* suavissime.

COLL. 37.

Athanasius, Benjaminus.

SIccine, me insciente, abiit pater tuus; ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum esse dis-

discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed nolui occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud.

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Nè rursus quæras, quæ jam neglexeris ante.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. A. Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderâsne cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde scieras mutâsse consilium de profectione? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satísne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. B. Méne rides? A Cur ego id facerem? B. Pro tuâ libidine. A. Quasi verò animi gratiâ soleâ irridere cæteros. B. Atqui ita putabam. A. Longè aberras Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satìs frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu fere proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Nè petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. A Quantum igitur? B. Perpusillum. A. Dic, sodes. B. Cur tam avide inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fatere tandem quid sit. B. Soli asses quinque A Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quòd pete-

peterem. A. Nunquam id fecisset, modò petendi causam addidisses. B. Credo equidem; sed quid causæ attulissem? A. Rogas? nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu verò adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò desunt plurima; sed quibus facilè caream. Præterea, satìs novit pater quæ mihi opus sunt, cùm studiorum causâ, tum ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Agè sino. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non satìs ætatis habes atque prudentiæ? B. Isthinc absum longissimé. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria: ad quam rem præbet illi quantùm satis est pecuniæ. A. Esto. B. Ergò si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modò nè sequantur verbera. B. Facile est, credo; sed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut sedulò caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum; id enim sub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est. A. Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed, ut ad rem redeam, serióne reprehendas quòd nullam pecuniam à patre rogassem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit verisimile; me tamen ipsum fefellisti. A. Quomodo? B. Quia seriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostrâ confabulatione? B. Argumentum satìs apertum dedisti

nobis

nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si fortè (ut solet) nos observâsset ex insidiis? B. Nihil, ut opinor. A. Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor inculcat. B. Quid illud est? A. *Latinæ* linguæ copiam & facultatem comparari his potissimùm rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Latinè*, aut *Latina Anglice* convertendo. B. Ergò his rebus, diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu dignisque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli:*
Hæc sit votorum summa, suprema, precor.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet: itaque desistamus. A. Alioqui Solis occasus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratensis, Pædagogus.

Q*Vod caret alternâ requie, durabile non est;*
Hæc reparat vires, fessaque membra levat. Ovid.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum.* Quintilianus.

Pr. *Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.* Quintilianus.

Pæ. Video quorsum spectant ista; nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis ut solent nostræ aviculæ. H. Quid ergò vis dicamus, præceptor? Pæ. Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento*. V. Euge! nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò præceptor, ut jam nunc incipiamus? Pæ. Sane velim; quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet? P. Túne, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei speciem edere? H. Id ego libenter faciam; sed Dei honoris causâ. Pæ. Laudo istud verbum, Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia! incipe siquid habes. H. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non potestis ingredi in regnum cælorum*, Matth. quinto capite.

V. *Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo*, Ad Ephes. capite.

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino*, Ad Colosf. tertio.

Pæ. Euge! bonam speciem: videte ut progressus respondeat; hoc est ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. Pæ. Ità sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratissimi. Pæ. Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestiús. Sed heus, pueri! Pr. Quid vis præceptor? Pæ. Videte ut *Psalmos* etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ità fiet ambulatio nostra jucundior.

COLL. 39.

V. M.

FUistíne hodie in Gymnasio? M. Ubi ergo fuissem? tu verò quid agebas? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum: soles enim abesse rariús. V. Quam possum rarissimé: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. V. Ergóne remissionem habemus? M. Certó. V. Quamobrem? M. Propter mercatũ hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagister; permissu tamen Rectoris. V. Quid concessit? M. Vacationem ad omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A mane ad occasum usque Solis; tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, nè cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos? hôccine abutemur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimé. V. Tu ergò quid putas facere? M. Me recipere in musæolum, nisi fortè tibi magìs placet in sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. V. Egóne recusarem? imò nihil est, quod nunc magìs velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarum,

&

& simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quò iam? M. Usq; ad ripam lacûs. V. Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? V. Tantisper, dum crepidas eò mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad *portam Franciscanam*. M. At vide nè me fallas. V. An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam* esse *fidem*? M. Abi, festina: ego, dum te operior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste salutator? V. Ecce! redii. M. Eho! tam citó? mihi videris volâsse. V. Nimirum *affectus* ipse *pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. *V. Solus Deus est qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satis longè hinc lacus abest. V. Tantò meliùs prandebimus, perge.

F I N I S.